

Grey Scale #13

DANES
-PICTA
.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

AON wewn. 4501/93

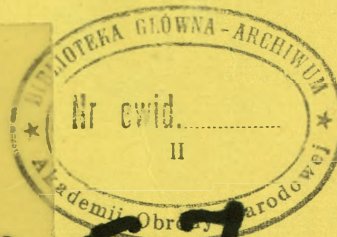
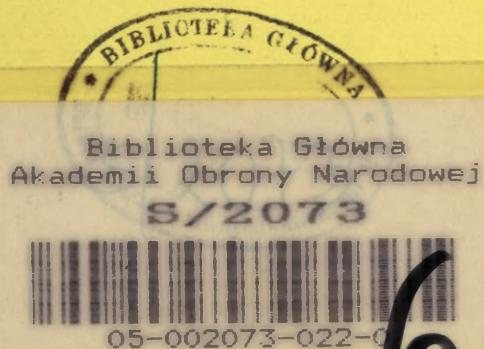
Do użytku służbowego

Egz. Nr 22

Płk dr Wiesław KULMA

**DZIAŁANIE SZTABU ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO
(ODDZIAŁU) W NATARCIU (PODCZAS
PRZECIWUDERZENIA, KONTRATAKU) ORAZ TENDENCJE
ROZWOJOWE DOWODZENIA**

Materiał studyjny

62157

WARSZAWA

1993

MS

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

Katedra Dowodzenia i Łączności

AON wewn. 4501/93

~~Do użytku służbowego~~

Egz. nr ... 22

Płk dr Wiesław KULMA

**DZIAŁANIE SZTABU ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO /ODDZIAŁU / W NATARCIU
/PODCZAS PRZECIWUDERZENIA, KONTRATAKU/
ORAZ TENDENCJE ROZWOJOWE DOWODZENIA**

Materiał studyjny

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	5
1. DZIAŁANIE SZTABU ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO (ODDZIAŁU) W NATARCIU (PODCZAS PRZECIWUDERZENIA, KONTRATAKU)	7
1.1. Działanie sztabu podczas przygotowania natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku)	10
1.1.1. Praca sztabu do czasu otrzymania zadania	10
1.1.2. Udział sztabu w planowaniu natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku)	11
1.1.3. Udział sztabu w organizowaniu natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku) ..	28
1.1.4. Udział sztabu w rozbudowie inżynierijnej rejonu wyjściowego do natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku) oraz osiągnięciu gotowości oddziałów (pododdziałów) do wykonania zadania bojowego	47
1.2. Działanie sztabu podczas prowadzenia natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku)	48
1.2.1. Działanie sztabu podczas prowadzenia natarcia po podejściu z głębi	48
1.2.2. Działanie sztabu podczas prowadzenia natarcia z położenia w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem	51
1.3. Działanie sztabu podczas organizacji i prowadzenia pościgu	53
1.4. Właściwości działania sztabu w natarciu (podczas przeciwuderzenia, kontrataku) z forsowaniem przeszkody wodnej	54
2. DZIAŁANIE SZTABU ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO (ODDZIAŁU) W ZAKRESIE ODTWARZANIA ZDOLNOŚCI BOJOWEJ WOJSK I LIKWIDACJI SKUTKÓW UDERZEŃ PRZECIWNIKA	67

3. TENDENCJE ROZWOJOWE DOWODZENIA	72
3.1. Założenia ogólne zwalczania systemów dowodzenia	72
3.2. Doskonalenie systemów dowodzenia	73
3.3. Automatyzacja dowodzenia	78
 ZAKOŃCZENIE	 85
 BIBLIOGRAFIA	 86
 ZAŁĄCZNIKI	 88

WSTĘP

W obecnych warunkach na polu walki, w których zachodzą zmiany w charakterze i sposobach prowadzenia działań zaczepnych /przeciwuderzenia, kontrataku/ i wprowadza się na wyposażenie do wojsk elektroniczną technikę komputerową oraz inne techniczne środki dowodzenia, szczególnego znaczenia nabiera - działanie sztabów wszystkich szczebli dowodzenia podczas przygotowania i prowadzenia natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ a przede wszystkim organizacja pracy na stanowiskach dowodzenia. Właściwie zorganizowana praca wszystkich komórek organizacyjnych związku taktycznego /oddziału/, pozwala na ich sprawne funkcjonowanie podczas przygotowania i prowadzenia natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/. Działanie oficerów staje się wówczas łatwiejsze i mniej męczące. Ważną rolę odgrywa więc należyta organizacja pracy we wszystkich organach dowodzenia. Za całość tej problematyki odpowiada szef sztabu związku taktycznego /oddziału/. On bowiem określa zadania jakie stoją do wykonania przed oficerami sztabu i szefami rodzajów wojsk i służb, dzieli je na wykonawców oraz określa terminy ich realizacji. Ponadto organizuje miejsca pracy i odpoczynku oficerów oraz zapewnia współpracę pomiędzy poszczególnymi obsadami stanowisk dowodzenia związku taktycznego. Im lepiej zostanie to przez niego wykonane, tym działanie sztabu i innych organów dowodzenia będzie bardziej efektywne. Dlatego też na te stanowiska powinni być kierowani ci oficerowie, którzy posiadają zdolności organizatorskie. W niniejszym opracowaniu przedstawiono jeden z możliwych wariantów działania sztabu związku taktycznego /oddziału/ w natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/, sygnalizując wprowadzanie na wyposażenie do wojsk elektronicznej techniki obliczeniowej /ETO/ do wspomagania dowodzenia. Nowoczesny sprzęt przyczynia się bowiem do usprawniania działania sztabów, poprzez automatyzację procesów dowodzenia np. zbierania i przekazywanie informacji, itp. Jest to jednak proces długofalowy ze względu m.in. na wysokie koszty wprowadzanego sprzętu /stan budżetu MON nie pozwala obecnie na jednoczesne wyposażenie wszystkich organów dowodzenia w komputery/. Dlatego też obecnie należy widzieć i takie działanie sztabów, w których ETO występuje jedynie w niewielkich ilościach. Autor przedstawił swój punkt widzenia na problematykę dowodzenia w natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/. Spojrzenie na niektóre problemy dowodzenia,

może niekiedy wydawać się kontrowersyjne i odmienne od zakładanych obecnie. Dlatego też autor zwraca się z prośbą do wszystkich czytelników o przedstawianie uwag dotyczących niniejszego opracowania.

Niniejsze opracowanie może być wykorzystane w nauczaniu problematyki dowodzenia w natarciu na szczeblach taktycznych.

1. DZIAŁANIE SZTABU ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO /ODDZIAŁU/ W NATARCIU /PODCZAS PRZECIWUDERZENIA, KONTRATAKU/

Działanie¹ jest procesem złożonym, którego najmniejszą nierozkładalną częścią "...jest *czyn prosty*, czyli ruch elementarny (albo wstrzymanie się od niego) wywołany jednym impulsem dowolnym, czyli najprostrzym elementem zachowania się... Sprawcą danego zdarzenia jest ten, czyj impuls dowolny jest przyczyną tego zdarzenia"².

A zatem działającym może być tylko człowiek. Ludzie mogą działać pojedynczo lub w zespołach. Działalność zespołów jest splotem działań jego uczestników. *Celem działania* jest stan rzeczy, który będąc pod jakimś względem cenny (pożądany) dla działającego wyznacza kierunek i strukturę jego działania.³ Działanie zmierza do utrzymania tego stanu rzeczy. Biorąc więc za wykładnię powyższe założenia można pokusić się o stwierdzenie, że każdy dowódca czy też oficer sztabu powinien działać w sposób "*zorganizowany*". Ponieważ o jakimkolwiek innym zachowaniu nie może być mowy. Trudno bowiem wyobrazić sobie chaos w sztabie, czy też na polu walki. Dlatego też praca każdego dowódcy (oficera sztabu), kierownika (szefa) musi być należycie zorganizowana. Jakiegokolwiek działanie powinno obejmować etapy uporządkowane wg zależności następnego od poprzedniego. Każdy z nich opiera się na analizie aktualnej i przewidywanej sytuacji, i wymaga podejmowania bieżących decyzji. Do tych etapów można zaliczyć: - uświadomienie sobie rzeczywistych celów działania i ich wzajemnego stosunku; - planowanie działania; - pozyskanie i rozmieszczenie zasobów⁴ potrzebnych do wykonania planu; - realizowanie planu; - kontrola realizacji, polegająca na porównywaniu realizacji z odpowiednimi wzorami i wyciągnięciu z tego porównania

¹ Działanie to dowolne (świadome lub podświadome) zachowanie się zmierzające do określonego celu. Por. J.Zieleniewski, *Organizacja i zarządzanie*, s.165.

² Tamże

³ J.Zieleniewski określa cel jako " świadomie lub podświadomie w danej chwili antycypowane przyszłe stany rzeczy uważane za pożądane, do których zmierzamy w naszym działaniu" (*Organizacja ...*, s.165).

⁴ Przez "*zasoby*" należy w tym przypadku rozumieć: siły i środki przeznaczone do realizacji planu oraz cały kompleks wsparcia logistycznego.

wniosków. Każde dowództwo⁵ powinno działać według jakiegoś przyjętego algorytmu postępowania w natarciu, podczas przeciwuderzenia, czy też wykonywania kontrataku.

MODEL PRACY ⁶ DOWÓDCY, OFICERÓW SZTABU I SZEFÓW RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB PODCZAS PRZYGOTOWANIA NATARCIA /WARIANT/.

DOWÓDCA SZTAB I SZEFOWIE RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB
--

PRZYJĘCIE ZADANIA BOJOWEGO

ANALIZA ZADANIA BOJO- WEGO

Określenie przedsięwzięć do natychmiastowego wykonania.

Zapoznanie się z zarządzeniami i zadaniem bojowym oraz wymiana informacji.

KALKULACJA CZASU

Wydanie wytycznych szefowi sztabu do organizacji:

- rozpoznania;
- rekonesansu oraz przygotowania danych do decyzji.

Wrysowanie niezbędnych informacji na mapy.

OCENA SYTUACJI

OKREŚLENIE ZAMIARU

ZAMELDOWANIE ZAMIARU
PRZEŁOŻONEMU (w razie
konieczności)

Wydanie wytycznych przez szefa sztabu do organizacji:

- rozpoznania;
- rekonesansu i przygotowania danych do decyzji.

⁵ Przyjęto, że w skład dowództwa wchodzi: dowódca /zastępcy dowódcy/, sztab i szefowie rodzajów wojsk.

⁶ Por. Kpt. dypl. B. Krupa, Metody i treść pracy w działaniach zaczepnych, MW nr 9/85, s.33.

Patrz J.Orzechowski, Dowodzenie i sztaby, Tom IV, MON 1986, s.365.

ZAPOZNANIE Z ZAMIAREM DOWÓDZTWA ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO ODDZIAŁU⁷

Kontynuowanie podejmowania decyzji:

- wysłuchanie meldunków z danymi do decyzji;
- podjęcie decyzji z mapy.

Przygotowanie i meldowanie danych do decyzji.

WYDANIE ROZKAZU BOJOWEGO⁸, WYTICZNYCH DO ORGANIZACJI ZABEZ- PIECZENIA NATARCIA, WSPÓŁDZIAŁANIA, DOWODZENIA, PRACY WYCHO- WAWCZEJ I KONTROLI.

REKONESANS

Uściślenie decyzji, zadań bojowych, organizacja współdziałania i zabezpieczenia bojowego.

PLANOWANIE

SZCZEGÓŁOWE

- opracowanie planów użycia rodzajów wojsk i służb;
- wykonanie planu współdziałania i planów zabezpieczenia bojowego.

Udział oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk w rekonesansie dowódcy.

Rekonesans szefów rodzajów wojsk.

ZATWIERDZANIE PLANÓW UŻYCIA RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB ORAZ PLANÓW ZABEZPIECZENIA BOJOWEGO

KONTROLA PRZYGOTOWANIA ODDZIAŁÓW /PODODDZIAŁÓW/ DO NATA- RCIA (PRZECIWUDERZENIA, KONTRATAKU)

⁷ Przekazanie wstępnych zarządzeń bojowych do oddziałów (pododdziałów).

⁸ W razie potrzeby może być on wydawany w terenie.

1.1. Działanie sztabu podczas przygotowania natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/.

1.1.1. Praca sztabu do czasu otrzymania zadania bojowego

Na zakres pracy sztabu związku taktycznego /oddziału/ w natarciu wywierają wpływ przede wszystkim: sposób przejścia związku taktycznego /oddziału/ do natarcia, oddziaływanie przeciwnika, treść otrzymanego zadania bojowego oraz warunki terenowe i atmosferyczne.

Szef sztabu uwzględniając aktualną sytuację i przewidywany rozwój wydarzeń oraz treść **zarządzenia przygotowawczego** przełożonego może wysłać podległym dowództwom wytyczne, dotyczące m.in. przeciwdziałania rozpoznaniu przeciwnika, zbierania i opracowywania informacji oraz zaopatrzenia w niezbędne materiały do planowania działań.

W celu zapewnienia ciągłego napływu do sztabu aktualnych danych o sytuacji na przewidywanym kierunku natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku) związku taktycznego /oddziału/ szef sztabu może zorganizować dodatkowe rozpoznanie.

Osoby funkcyjne dowództwa związku taktycznego /oddziału/ uwzględniając aktualną sytuację oraz wytyczne dowódcy i szefa sztabu organizują pracę w podległych komórkach.

Szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, (starszy oficer operacyjny sztabu oddziału) organizuje zaopatrzenie w mapy i inne wydawnictwa topograficzne - jeżeli nie uczyniono tego wcześniej. Ponadto organizuje zbieranie i opracowywanie informacji szczególnie o: położeniu, stanie ludzi w podległych oddziałach /pododdziałach/, stanie zapasów materiałowych, terenie w rejonie wyjściowym /rubieży przeciwuderzenia, kontrataku/, oraz na kierunku przewidywanego przesunięcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ związku taktycznego /oddziału/, możliwościach bojowych sąsiadów.

Informacje o przeciwniku i położeniu podległych oddziałów /pododdziałów/ oraz o sąsiadach nanosi się na mapy robocze dowódcy i szefa sztabu oraz w niezbędnym zakresie na mapy szefów wydziałów /oficerów sztabów/, szefów rodzajów wojsk i służb.

W oparciu o zebrane informacje wydział operacyjny sztabu związku taktycznego (starszy oficer operacyjny sztabu oddziału), przygotowuje i przesyła do przełożonego

meldunek bojowy (w razie potrzeby) dotyczący położenia wojsk własnych i przeciwnika o określonej godzinie.

Szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego, (szef rozpoznania sztabu oddziału) organizuje rozpoznanie oraz zbiera informacje o przeciwniku i kierunku przewidywanego jego przeciwuderzenia, kontrataku. Mogą one dotyczyć: charakteru działań, położenia i ugrupowania wojsk przeciwnika, rozmieszczenia i działania jego zasadniczych środków ogniowych zwłaszcza artylerii, śmigłowców bojowych, środków OPL; struktury i stopnia rozbudowy inżynieryjnej terenu; stanu uzbrojenia i zaopatrzenia wojsk; systemów dowodzenia, kierowania środkami walki i rozpoznania.

Informacje te nanosi się na mapy robocze szefa wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego, /szefa rozpoznania sztabu oddziału/ oraz mapę informacyjną /tylko w sztabie związku taktycznego/. W miarę opracowywania informacji, uzyskane wnioski melduje się dowódcy i szefowi sztabu oraz informuje o nich pozostałych szefów wydziałów sztabu związku taktycznego, /oficerów sztabu oddziału/ i szefów rodzajów wojsk i służb.

Szczególnie ważne informacje o przeciwniku melduje się natychmiast dowódcy i szefowi sztabu.

Szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego /szef rozpoznania sztabu oddziału/, organizując rozpoznanie powinien także zapewnić zebranie informacji o kierunkach zagrożonych działaniem przeciwnika szczególnie m.in. rejonów dogodnych do minowania powierzchniowego, wysadzania grup specjalnych, itp. W podobny sposób pracę prowadzą pozostali szefowie rodzajów wojsk i służb.

1.1.2. Udział sztabu w planowaniu natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/

Przygotowanie natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku) rozpoczyna się z chwilą otrzymania zadania bojowego od przełożonego lub z inicjatywy dowódcy. Obejmuje ono: - planowanie natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku)⁹ - podjęcie decyzji,

⁹ Zgodnie z założeniami teorii organizacji i zarządzania funkcja planowania polega na przewidywaniu przyszłego układu rzeczowo-czasowo-przestrzennej struktury działań oraz formułowaniu dostosowanych do tego układu celów. Powinna opierać się na wnikliwym rozpoznaniu sytuacji, analizie zamiarów przełożonych i nakazanych przez nich zadań oraz rozeznaniu własnych potrzeb i możliwości. Por. Z. Uszyński, *Podstawowe wiadomości z teorii organizacji i zarządzania*, PWN 1978, s.35

ustalenie głównych problemów współdziałania, zabezpieczenia bojowego i wsparcia logistycznego oraz opracowanie dokumentów bojowych; - **organizowanie natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku)**¹⁰ - postawienie zadań bojowych, utworzenie ugrupowania bojowego, zorganizowanie systemu dowodzenia, ognia i walki radioelektronicznej, współdziałania, zabezpieczenia bojowego i wsparcia logistycznego; - **osiągnięcie gotowości związku taktycznego (oddziału) do wykonania zadania;** - **rozbudowę inżynieryjną rejonu wyjściowego do natarcia (przeciwuderzenia, kontrataku).**

Praca sztabu w zakresie planowania natarcia rozpoczyna się już z momentem otrzymania zadania bojowego, które może być przekazane w formie *wstępnego zarządzenia bojowego* lub *rozkazu operacyjnego /bojowego/* bezpośrednio przez osoby funkcyjne nadrzędnego dowództwa, bądź przez techniczne środki łączności. Treść otrzymanego zadania przedstawia się na mapach roboczych dowódcy i szefa sztabu.

W pierwszej kolejności dowódca wspólnie z szefem sztabu powinien dokonać *analizy otrzymanego zadania, kalkulacji czasu* oraz określić *przedsięwzięcia, które należy niezwłocznie wykonać.*

Równolegle z prowadzoną analizą zadania szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ może zapoznać osoby funkcyjne dowództwa z zadaniem bojowym. W tym samym czasie z reguły następuje również wymiana informacji pomiędzy oficerami sztabu, szefami rodzajów wojsk i służb zawartymi w *zarządzeniach* sztabu oraz szefostw /szefów/ rodzajów wojsk.

Za podstawę wyjściową do kalkulacji czasu powinno się przyjmować czasy: otrzymania zadania oraz osiągnięcia gotowości oddziałów /pododdziałów/ do natarcia.

Kalkulując czas dowódca /szef sztabu/ określa w jakim terminie oddziały /pododdziały/ będą przygotowywać natarcie oraz ile czasu należy wydzielić do dyspozycji podwładnym. Dopiero na tej podstawie określa się terminy: powzięcia decyzji, postawienia zadań podwładnym, organizacji współdziałania i zabezpieczenia natarcia /jeżeli dowódca będzie je prowadził/, rekonesansu, zakończenia planowania natarcia.

¹⁰ Funkcja organizowania polega na ustalaniu składników potrzebnych do budowy rzeczowo-czasowo-przestrzennej struktury działań, celowym doborze i łączeniu tych składników w zorganizowaną całość oraz podtrzymywaniu ich funkcjonowania w czasie realizacji celu działania. Tamże

Ustalenia te ujmuje się zazwyczaj w przygotowanym zawczasu blankiecie *kalendaryzowego planu przygotowania natarcia* związku taktycznego /oddziału/.

Analiza zadania i kalkulacja czasu stanowią podstawę dla dowódcy do wyciągnięcia wniosków dotyczących m.in.: działania wojsk w natarciu; określenia przedsięwzięć, które należy niezwłocznie wykonać; wydania zarządzeń przygotowawczych; wykorzystania czasu przeznaczonego na przygotowanie walki.

Dowódca związku taktycznego /oddziału/ może również określić kierowniczym osobom dowództwa jakie dane są mu niezbędne do sprecyzowania zamiaru walki. Mogą one dotyczyć np.: ogólnej sytuacji w pasie działań przełożonego i związku taktycznego /oddziału/; zgrupowań przeciwnika, nasycenia jego sił i środków oraz możliwego charakteru jego działań; możliwości wojsk własnych w zakresie uzyskania przewagi nad przeciwnikiem w natarciu; możliwości sąsiadów działających w przodzie do zapewnienia dogodnych warunków wejścia związku taktycznego /oddziału/ do natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/; możliwości przygotowania i użycia oddziału wydzielonego, taktycznego desantu śmigłowcowego, grupy desantowo - szturmowej itp.

Następnie dowódca związku taktycznego /oddziału/ przystępuje do oceny sytuacji i określenia zamiaru walki. Oficerowie sztabu oraz szefowie rodzajów wojsk i służb opracowują i przekazują podwładnym zarządzenia przygotowawcze oraz przygotowują dane do podjęcia decyzji i planowania natarcia. Powinny być one oparte na wnikliwej analizie zadania, ocenie sytuacji oraz rzetelnych kalkulacjach taktyczno - operacyjnych i czasowo-przestrzennych. Przygotowanie danych do decyzji dowódcy pozwala na dokonanie niezbędnych przedsięwzięć w zakresie organizowania natarcia związku taktycznego /oddziału/.

Szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego, /szef rozpoznania sztabu oddziału/ na podstawie aktualnie posiadanych informacji dokonuje oceny przeciwnika i terenu oraz podległych mu sił i środków rozpoznania i walki radioelektronicznej. W wyniku tej oceny powinien być gotowy do zameldowania dowódcy:

- oceny składu i charakteru działań przeciwnika¹¹ w pasie natarcia przełożonego i związku taktycznego /oddziału/ w tym: ugrupowanie przeciwnika w jakim prowadził on dotychczasowe działania bojowe i ich rezultaty oraz charakter działań lotnictwa;

¹¹ Por. J.Orzechowski, Dowodzenie i sztaby, Tom IV, s.199

- oceny sił i środków, ugrupowania i możliwości bojowych przeciwnika w pasie natarcia związku taktycznego /oddziału/ w tym: ogólną ilość sił i środków, sposób ich rozwijania i ugrupowanie; możliwości wykonania uderzeń bronią precyzyjną, lotnictwem i artylerią, ilość sił i środków przeciwnika z jakimi związek taktyczny /oddział/ spotka się w czasie ataku i wykonywania zadań w toku natarcia; ocenę systemu dowodzenia i obrony radioelektronicznej przeciwnika; silne i słabe miejsca jego obrony; charakter terenu;

- ocenę prawdopodobnego charakteru działań przeciwnika w tym: prawdopodobny cel i zamiar jaki może sobie stawiać w walce oraz przypuszczalne zadania jego ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów; ugrupowanie bojowe i gotowość obrony /działań/; podstawowe obiekty przeciwnika do obezwładnienia;

- główne zadania rozpoznania¹² i walki radioelektronicznej.

Szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/, dokonuje oceny położenia wojsk własnych i warunków w jakich związek taktyczny /oddział/ będzie realizował zadanie, a we współpracy z szefami wydziałów i szefami rodzajów wojsk i służb, dokonuje niezbędnych kalkulacji czasowo - przestrzennych i obliczeń taktyczno-operacyjnych. W wyniku tego powinien być gotowy do zameldowania dowódcy:

- położenia, stanu i gotowości oddziałów /pododdziałów/ do natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/, aktualnego stosunku sił wojsk prowadzących działania bojowe na kierunku wejścia związku taktycznego /oddziału/ do działań oraz potrzeb i możliwości ich wzmocnienia jeżeli istnieje taka potrzeba;

- możliwości związku taktycznego /oddziału/¹³ - z uwzględnieniem sił i środków wzmocnienia w zakresie przyjęcia zamierzonego przez dowódcę ugrupowania bojowego do natarcia i wykonania otrzymanego zadania bojowego przy zapewnieniu przewagi w pasie natarcia związku taktycznego /oddziału/, na głębokość zadania dnia /następnego/ w poszczególnych etapach jego realizacji;

¹² Szerzej na temat zadań rozpoznania patrz np: ppłk dr inż. Sławomir Mroczek, *Wybrane problemy rozpoznania...*, MW nr 10/85, s.15

¹³ Zob. np. płk mgr inż. M. Łagosz, *Tworzenie przewagi w działaniach zaczepnych związku taktycznego*, MW nr 6/85, s.36

- kalkulacje czasu na: przesunięcie związku taktycznego /oddziału/ z rejonu wyjściowego na rubież ataku, w tym sił i środków wydzielonych do realizacji zadań w ramach ogniowej osłony podejścia związku taktycznego /oddziału/; wprowadzenie do walki drugiego rzutu /odvodu/; zorganizowanie i wysadzenie taktycznego desantu śmigłowego lub grupy desantowo-szturmowej; zorganizowanie i wejście do natarcia innych elementów ugrupowania, np. oddziału wydzielonego;

- warunków terenowych w pasie natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ związku taktycznego /oddziału/ i ich wpływu na: przesunięcie wojsk, możliwości użycia i działania poszczególnych rodzajów wojsk, tempo natarcia, możliwość wykonania manewru, maskowanie działań;

- możliwości realizacji przedsięwzięć w zakresie: obrony przed środkami masowego rażenia, powszechnej obrony przeciwlotniczej, maskowania, przeciwdziałania siłom i środkom rozpoznania przeciwnika;

- organizacji służby porządkowo-ochronnej.

Szef wydziału łączności sztabu związku taktycznego, / szef łączności sztabu oddziału/ po dokonaniu analizy zadania i oceny sytuacji oraz ustaleniu potrzeb w zakresie łączności z poszczególnymi oficerami sztabu, szefami rodzajów wojsk i służb precyzuje możliwości i sposób zapewnienia łączności podczas przygotowania i w toku natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/. W wyniku oceny i poczynionych ustaleń powinien on być gotowy do zameldowania szefowi sztabu lub dowódcy:

- właściwości organizacji łączności wynikających z zadania bojowego związku taktycznego /oddziału/, w tym wpływu zadania na planowanie i organizację systemu łączności oraz zakres wykorzystania poszczególnych rodzajów środków łączności;

- stanu i możliwości pododdziałów łączności związku taktycznego /oddziału/, w tym stanu ukompletowania w siłach i środkach łączności oraz możliwości zapewnienia łączności podczas przygotowania i prowadzenia natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ posiadanymi siłami i środkami;

- propozycje rozmieszczenia stanowisk /punktów/ dowodzenia i węzłów łączności podczas prowadzenia natarcia przez związek taktyczny /oddział/ w tym rejon rozmieszczenia głównego stanowiska dowodzenia, zapasowego stanowiska dowodzenia /tylko w związku taktycznym / i węzłów łączności w rejonie wyjściowym na czas przesunięcia związku taktycznego /oddziału/ na rubież ataku, podczas prowadzenia

natarcia; terminy gotowości węzłów łączności w poszczególnych położeniach i sposób ich przesuwania;

- sposób zapewnienia łączności w rejonie wyjściowym i w poszczególnych etapach natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/, związku taktycznego /oddziału/ w tym łączności dowodzenia, współdziałania, logistyki, ostrzegania i alarmowania oraz terminy gotowości systemu łączności;

- ochrona łączności przed oddziaływaniem przeciwnika, w tym sposób zabezpieczenia oraz ochrona i obrona węzłów łączności;

- ograniczenia w zakresie wykorzystania środków łączności związku taktycznego /oddziału/.

Szef sztabu dokonuje całokształtu oceny sytuacji, kieruje przygotowaniem danych do decyzji dowódcy przez oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb. Uważa się też, że niezależnie od przyjętej metody pracy powinien on być zawsze gotowy do zameldowania dowódcy:

- treści i wskaźników otrzymanego zadania do natarcia, zadania sąsiadów a także sił i środków przełożonego działającego w pasie natarcia związku taktycznego /oddziału/ oraz warunków współdziałania /tylko wtedy gdy dowódca nie był obecny przy stawianiu zadania/;

- wniosków z oceny przeciwnika;

- wniosków z oceny wojsk własnych - możliwości wykonania zadania przez związek taktyczny /oddział/;

- potrzeb i możliwości zapewnienia niezbędnej przewagi w pasie natarcia związku taktycznego /oddziału/ na całą głębokość zadania i w poszczególnych etapach jego realizacji;

- propozycji zamiaru lub innych elementów decyzji.

W zależności od warunków, przygotowywane dane przez kierownicze osoby dowództwa związku taktycznego /oddziału/ mogą być przedstawiane w całości lub w formie odpowiedzi na zadawane pytania przez dowódcę. Niektóre z przygotowywanych informacji mogą być wykorzystywane przed sformułowaniem zamiaru, natomiast pozostałe podczas wypracowywania pozostałych elementów decyzji dowódcy i planowania natarcia.

W miarę dokonywanych przez dowódcę ustaleń nanosi się je na jego mapę roboczą i mapę szefa sztabu.

W całokształcie przygotowania danych do decyzji dowódcy szczególnego znaczenia nabierają dokonywane przez wydział operacyjny sztabu związku taktycznego, /starszego oficera operacyjnego sztabu oddziału/ kalkulacje dotyczące między innymi: efektywności użycia środków rażenia związku taktycznego /oddziału/ w realizacji poszczególnych zadań w natarciu; czasu przemieszczenia na rubież ataku, i uderzenia oraz zajęcia stanowisk ogniowych przez artylerię, środki obrony przeciwlotniczej i inne elementy ugrupowania bojowego.

Podczas oceny wojsk własnych i przeciwnika można obliczać ilościowy lub ilościowo-jakościowy stosunek sił i środków a uzyskane wyniki stanowią racjonalną pomoc w podjęciu decyzji do przyjęcia ugrupowania bojowego związku taktycznego /oddziału/ oraz do wyboru takiego sposobu użycia sił i środków, który zapewni uzyskanie zdecydowanej przewagi nad przeciwnikiem w pożądanym /określonym/ miejscu i czasie.

Obliczając stosunek sił uwzględnia się siły i środki stron, które wezmą udział w walce podczas realizacji częściowego lub całościowego zadania bojowego.

W natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/, stosunek sił oblicza się zazwyczaj na odcinku przełamania, w całym pasie natarcia zarówno na głębokość zadania bliższego jak i zadania dnia /następnego/. Ponadto może być obliczany stosunek sił prowadzących działania bojowe na kierunku wejścia związku taktycznego /oddziału/, do natarcia, /przeciwuderzenia, kontrataku/, odpierania kontrataku itp.

Podczas obliczania ilościowego stosunku sił porównujemy po stronie własnej i przeciwnika zazwyczaj pododdziały piechoty i czołgów, wozy bojowe, artylerię do ognia pośredniego, środki przeciwpancerne. Ilościowe porównania mogą być dokonywane w grupach jednorodnego sprzętu bojowego np. czołgi własne do czołgów przeciwnika lub w grupach różnorodnego sprzętu bojowego np. czołgi, wozy bojowe własne do czołgów, wozów bojowych i środków przeciwpancernych przeciwnika. Ilościowy stosunek sił oblicza się przez podzielenie większej liczby przez mniejszą, a otrzymany iloraz porównujemy do jedności.

Ilościowo-jakościowy stosunek sił uzyskujemy w wyniku porównania ilości pododdziałów i sprzętu bojowego po stronie własnej i przeciwnika z uwzględnieniem jakości

poszczególnych grup sprzętu bojowego wyrażonej w odpowiednich wskaźnikach. Wskaźnik jakości jednego egzemplarza sprzętu określa się przez porównanie go do przyjętego wzorca danej grupy. Wskaźnik jakościowy pojedynczego egzemplarza dla każdego rodzaju sprzętu zazwyczaj opracowany jest wcześniej i zawarty w odpowiednich tabelach /zestawieniach/¹⁴.

Określony w tabeli wskaźnik jakościowy pojedynczego egzemplarza /wyrażony liczbą/ mnoży się przez liczbę egzemplarzy sprzętu obliczanej grupy. Obliczeń tych dokonuje się oddzielnie dla każdej grupy sprzętu bojowego np. czołgów, artylerii do ognia pośredniego, przeciwpancernych pocisków kierowanych, transporterów opancerzonych, bojowych wozów piechoty.

Wyższą formą dokonywania porównań walczących stron jest sporządzanie jakościowego stosunku sił. Do obliczeń wykorzystuje się wskaźniki wyrażające potencjał bojowy stron w formie liczbowej a zawierające ocenę wymiernych parametrów stron takich jak np. stanów osobowych, techniki bojowej, rodzaju działań, warunków prowadzenia działań itp.

Do praktycznego obliczenia stosunków sił można wykorzystywać mikrokomputery odpowiednio oprogramowane i posiadające aktualne dane o stanie sił i środków walczących stron.

Niezależnie od dokonywanych obliczeń należy przy ocenie wojsk własnych i przeciwnika uwzględniać czynniki tak trudno wymierne jak np. przewaga położenia, możliwość uzyskania zaskoczenia, stopień wyszkolenia i doświadczenia bojowego, stan dyscypliny, stan zaopatrzenia, gotowość bojową, stan moralno-bojowy itp.

Obliczeń i oceny czasu niezbędnego na przygotowanie natarcia w oddziałach /pododdziałach/ dokonuje się dla określenia terminu osiągnięcia przez nie gotowości bojowej oraz zakresu, sposobu i kolejności realizacji przedsięwzięć zapewniających należyte przygotowanie do natarcia.

Podstawą do obliczeń są terminy określone w rozkazie przełożonego oraz kalkulacja czasu dokonana przez dowódcę lub szefa sztabu. Należy przy tym uwzględnić: treść przewidywanego zadania bojowego oddziałów /pododdziałów/, sprawność działania ich organów dowodzenia; aktualny stan oddziałów /pododdziałów/, ich wyposażenie w sprzęt bojowy i środki logistyczne oraz możliwości ich uzupełniania.

¹⁴ Podstawowe kalkulacje operacyjno - taktyczne, sygn. Szt.Gen. 1299/87.

Kalkulacji dotyczących przemieszczenia oddziałów /pododdziałów/ dokonuje się w celu obliczenia czasu niezbędnego na jego wykonanie i terminu rozpoczęcia ataku oraz osiągnięcia przez artylerię, oddziały /pododdziały/ obrony przeciwlotniczej i inne pododdziały gotowości do otwarcia ognia, a także realizacji zadań ogniowych oraz innych przedsięwzięć. Obliczeń dokonuje się w stosunku do czasu ataku przedniego skraju obrony przeciwnika, który z zasady określany jest przez przełożonego. Czas ten umownie nazywa się godziną "G".

Podstawą tych kalkulacji są: terminy określone przez przełożonego w zadaniu bojowym, kalkulacja czasu i wytyczne dowódcy i szefa sztabu, odległość rubieży ataku od przedniego skraju obrony przeciwnika oraz od rejonu wyjściowego na rubież ataku /rejonu stanowisk ogniowych/, charakter terenu oraz ilość i stan dróg, kolejność marszu oddziałów /pododdziałów/, pora doby i prognoza pogody.

Kalkulacje dotyczące przemieszczenia wojsk obejmują:

1. Ustalenie kolejności marszu oddziałów /pododdziałów/, ugrupowania marszowego związku taktycznego /oddziału/ i długości poszczególnych kolumn, rubieży rozwinięcia związku taktycznego - w kolumny batalionowe, oddziału - w kolumny kompanijne i plutonowe, linii wyjściowej /punktu wyjściowego/, stanowisk ogniowych artylerii do ognia pośredniego, stanowisk ogniowych /startowych/ środków obrony przeciwlotniczej i innych pododdziałów wydzielonych do zadań ogniowych w czasie przesunięcia wojsk, a także rejon rozwinięcia GSD i ZSD.

2. Ustalenie odległości od rubieży ataku do przedniego skraju obrony przeciwnika, długości drogi marszu dla każdego oddziału /pododdziału/ od linii wyjściowej /punktu wyjściowego/ do rubieży ataku lub stanowisk ogniowych /startowych rakiet plot/ i od rejonu wyjściowego do linii wyjściowej /punktu wyjściowego/; określenie tempa marszu z uwzględnieniem przechodzenia wojsk z ugrupowania marszowego w ugrupowanie przedbojowe i bojowe.

3. Obliczenie czasu: na pokonanie odległości od rubieży ataku do przedniego skraju obrony przeciwnika; wyjścia oddziałów /pododdziałów/ z rejonu wyjściowego i przekroczenia linii wyjściowej /punktu wyjściowego/, rubieży rozwinięcia /w związku taktycznym - w kolumny batalionowe, w oddziale - w kolumny kompanijne i plutonowe/; wyjście wojsk na rubież ataku oraz zajęcie stanowisk ogniowych przez artylerię do ognia pośredniego, środki obrony przeciwlotniczej i inne pododdziały wyznaczone

do prowadzenia działalności ogniowej; osiągnięcia gotowości do otwarcia ognia. Ponadto dokonuje się kalkulacji wejścia do walki drugiego rzutu oraz potrzeb sił i środków do organizacji służby porządkowo-ochronnej.

Dla praktycznego obliczania przesunięcia związku taktycznego /oddziału/ wskazanym jest wykorzystywać kalkulatory, technikę mikrokomputerową lub posługiwać się wzorami matematycznymi¹⁵.

Kalkulacje dotyczące wysadzenia i działania taktycznego desantu śmigłowcowego obejmują ustalenie: możliwości załadowania ludzi, sprzętu bojowego i środków materiałowych do śmigłowców; rejonu wyjściowego do załadowania i czasu ześrodkowania w nim pododdziału przeznaczonego do desantowania; potrzeb, możliwości i czasu obezwładnienia środków obrony przeciwlotniczej przeciwnika na trasie przelotu desantu i jego obrony w czasie przelotu; czasu i kolejności załadowania oraz przelotu, wysadzenia i działania desantu w ugrupowaniu przeciwnika; potrzeb w zakresie wsparcia logistycznego działań desantu; czasu i możliwości wsparcia ogniowego desantu oraz rubieży i czasu spotkania z wojskami nacierającymi.

Opracowane kalkulacje operacyjno-taktyczne i obliczenia czasowo-przestrzenne szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/, przedstawia w określonym zakresie dowódcy oraz wykorzystuje podczas szczegółowego planowania natarcia.

Na podstawie przeprowadzonej analizy zadania, oceny sytuacji oraz zwykle wniosków i propozycji meldowanych przez zastępców, oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb dowódca związku taktycznego /oddziału/, podejmuje decyzję¹⁶. Stanowi ona podstawę planowania i organizowania natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/.

Najczęściej, jednocześnie z wypracowaniem decyzji¹⁷ jest ona opracowywana na jego mapie roboczej oraz w legendzie w formie opisowej. W warunkach ograniczonej ilości

¹⁵ Podstawowe kalkulacje operacyjno - taktyczne, sygn. Szt.Gen.WP nr 1299/87, rozdz.II.

¹⁶ Szerzej na temat podejmowania decyzji zob. kmdr por. J.Nowak, *Niektóre uwarunkowania i czynniki rzutujące na proces decyzyjny*, MW nr 6/76, s.9

¹⁷ Płk doc.dr R.Gajda, *Wypracowanie decyzji przez dowódcę w kontekście czasu*, MW nr 10/79, s.5

czasu na przygotowanie natarcia *opracowanie decyzji dowódcy* może przebiegać w następujący sposób:

Dowódca związku taktycznego /oddziału/ podczas analizy zadania i oceny sytuacji wykorzystuje mapę, na którą już uprzednio narysowano informacje sytuacyjne i zadanie bojowe. Podczas oceny sytuacji dowódca, w miarę rozstrzygania poszczególnych problemów decyzji, rysuje je na swojej mapie roboczej. / Powinien to czynić z reguły osobiście a w jedynie szczególnych wypadkach zlecać to zadanie jednemu z oficerów wydziału operacyjnego. W oddziale dowódca najczęściej sam opracowuje swoją mapę roboczą/. Informacje te dotyczyć będą: wniosków z oceny przeciwnika, odcinka przełamania, ugrupowania bojowego oraz zadania bojowego oddziałów /pododdziałów/ i pozostałych elementów ugrupowania bojowego związku taktycznego /oddziału/, ich manewru i głównych problemów współdziałania. Równolegle te same dane powinny być rysowane na mapach roboczych szefa sztabu związku taktycznego i szefa wydziału operacyjnego.

W następnej kolejności dowódca określa zamiar, który może ogłosić osobom funkcyjnym dowództwa związku taktycznego /oddziału/ po czym daje wytyczne dotyczące opracowania i przekazania podwładnym *wstępnych zarządzeń bojowych* /jeżeli będą wysyłane/.

Zamiar działań i wytyczne dowódcy zapisuje oficer wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego /starszy oficer operacyjny sztabu pułku/.

Zamiar i wytyczne dowódcy ukierunkowują dalszą pracę sztabu związaną z planowaniem i organizowaniem działań. Jedną z czynności związanych z planowaniem działań jest koordynowanie opracowania decyzji dowódcy na mapie roboczej lub na oddzielnej mapie decyzji /tylko w związku taktycznym/¹⁸.

Na *mapie z decyzją* dowódcy związku taktycznego /oddziału/ przedstawia się następujące dane¹⁹:

- położenie i ugrupowanie przeciwnika w pasie natarcia i na skrzydłach oraz możliwy charakter jego działań, charakter i stopień rozbudowy inżynierijnej;

¹⁸ *Slużba sztabów ogólnowojskowych*, Podręcznik, MON 1966, s.37

¹⁹ Por. *Regulamin sztabów (tymczasowy)*, Szt. Gen. 108/83, s.61, wydanie niejawnie.

- położenie wojsk własnych w rejonie wyjściowym /do batalionu, kompanii włącznie/ oraz położenie stanowisk /punktów/ dowodzenia podległych oddziałów /pododdziałów/;
- zadania wykonywane przez siły i środki wyższego dowódcy na korzyść związku taktycznego /oddziału/;
- położenie i zadania sąsiadów w przodzie i na skrzydłach, linie rozgraniczenia z nimi i ich stanowiska /punkty/ dowodzenia;
- zadanie bojowe związku taktycznego /oddziału/;
- kierunek głównego uderzenia i ugrupowanie bojowe;
- ugrupowanie marszowe związku taktycznego /oddziału/, drogi marszu, linię wyjściową /punkt wyjściowy/, rubież rozwinięcia w kolumny batalionowe / w oddziale - kompanijne/, rubież ataku oraz termin ich przekroczenia /osiągnięcia/;
- kierunek natarcia i zadanie bojowe pierwszorzutowych ogólnowojskowych oddziałów /pododdziałów/ i linię rozgraniczenia między nimi;
- rejon rozmieszczenia, drogi marszu, rubieże wprowadzenia do walki i zadanie bojowe drugiego rzutu /odwodu/;
- zadanie, stanowiska ogniowe artylerii;
- zadania, stanowiska ogniowe artyleryjskich środków przeciwpancernych, pododdziałów czołgów i innych biorących udział w ogniowym przygotowaniu ataku;
- zadania lotnictwa wspierającego i termin ich realizacji;
- rejon rozmieszczenia i zadania odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego;
- stanowiska ogniowe i zadania środków przeciwlotniczych;
- rejon i termin wysadzenia desantu śmigłowcowego oraz jego zadania /tylko w związku taktycznym/;
- zadania i rubież rozwinięcia pododdziałów walki radioelektronicznej /tylko w związku taktycznym/;
- rejon i termin rozwinięcia głównego stanowiska dowodzenia, zapasowego stanowiska dowodzenia /tylko w związku taktycznym/ na rubieży wejścia do walki oraz oś przesunięcia głównego stanowiska dowodzenia, rejon rozmieszczenia pododdziałów logistycznych.

Ponadto na mapie z decyzją przedstawia się zasadnicze zagadnienia współdziałania wojsk oraz zabezpieczenia bojowego.

W *legendzie* powinno się ująć te informacje, które nie da się przedstawić na mapie, mogą to być np:

- wnioski z oceny przeciwnika;
- cel i zamiar działań bojowych;
- zestawienie stanu osobowego i sprzętu bojowego;
- podział sił i środków, stosunek sił i środków;
- wykorzystanie limitu lotnictwa i śmigłowców bojowych;
- czas i układ artyleryjskiego przygotowania i wsparcia ataku;
- czas gotowości do natarcia;
- sygnały dowodzenia;
- zabezpieczenie logistyczne.

Dla szerszego wyjaśnienia modelu planowania działania przytacza się przykład z armii szwedzkiej. I tak np. Szwedzi wyróżniają trzy fazy działania dowódcy:

1. *Zadanie.*
2. *Cechy podstawowe.*
3. *Rozważania*²⁰.

Zadanie zwykle dywizja otrzymuje w formie rozkazu. Dowódca rozpoczyna pracę od przeprowadzenia *analizy zadania*, w której wyjaśnia się m.in. wszelkie ograniczenia jakie zostały określone przez przełożonego, oraz rozważa się wpływ czynnika czasu na działanie. Przyjmuje się założenie, że wszelkie problemy związane z planowaniem powinny być wyjaśnione w rozkazie dowódcy wyższego szczebla. Jeżeli tak nie jest to wówczas dowódca może przyjąć własne tezy. Następnie dokonuje się *kalkulacji czasu* i ustala potrzeby w zaresie *współdziałania*.

Na cechy podstawowe składają się: sytuacja przeciwnika i jego możliwości bojowe; sytuacja własna i możliwości bojowe; właściwości terenu; warunki atmosferyczne i widzialność; sytuacja cywilna; porównanie sił.

Rozpatrując *sytuację przeciwnika* ustala się jakie obecnie jednostki znajdują się w walce, które w dalszej kolejności mogą być użyte oraz określa się czas i sposób ich wprowadzenia do natarcia. Uwzględnia się możliwości przeciwnika oraz jego słabe i mocne miejsca. W końcowym efekcie ocenia się jakimi jednostkami może on prowad-

²⁰ Płk G. Eckman, *Planowanie operacyjno-taktyczne i dowodzenie na szczeblu dywizji*, wykład maj 1991.

zić obecnie działania a którymi w okresie późniejszym. W stosunku do wojsk własnych sposób postępowania jest podobny.

Dokonując *oceny terenu*²¹, bierze się pod uwagę m.in. możliwości jego wykorzystania zarówno przez przeciwnika jak i wojska własne z uwzględnieniem możliwości ukrycia się, uzyskania zaskoczenia i utrzymania lokalnej przewagi jak również wykonania prac inżynierskich wszelkich typów.

Prowadząc ocenę *warunków atmosferycznych i widzialności*, rozważa się możliwości przeciwnika w zakresie desantu z powietrza i morza, a także wykorzystania sił powietrznych oraz broni nuklearnej i chemicznej. Ważnym czynnikiem jest również rozpatrzenie wpływu warunków atmosferycznych na nasze możliwości manewru i uzyskania zaskoczenia.

Sytuację *cywilną rozpatruje się* głównie z zakresu ewakuacji ludności cywilnej, możliwości zabezpieczenia pozostałej części społeczeństwa, przewidywanych zniszczeń, załamania się dostaw podstawowych dóbr, a także zasobów cywilnych możliwych do wykorzystania przez jednostki wojskowe. Określone zostają potrzeby różnych elementów obrony cywilnej, które mogą wpływać na prowadzoną walkę, a także potrzeby i możliwości wzajemnej pomocy. Oprócz tego rozważa się sytuację obrony cywilnej w zakresie służby zdrowia, zaopatrzenia w żywność, pomocy dla uchodźców itp.

Końcowym etapem jest *porównanie sił* w różnych fazach działania i na różnych obszarach. Uzyskany stosunek sił zależy nie tylko od liczby jednostek lecz także od wartości tych jednostek oraz innych czynników, jak np. charakter terenu czy też zdolność przeciwnika do wpływania na przebieg walki poprzez walkę radioelektroniczną lub użycie sił powietrznych.

Następna faza działania dowódcy to rozważania. Obejmują one: *warianty działania przeciwnika i wojsk własnych; porównanie stron; wybór właściwej alternatywy; przedstawienie w ogólnym zarysie wariantów działania; decyzję generalną.*

W pierwszej kolejności rozpatruje się różne warianty działań przeciwnika oraz ich wpływ na własne działania w różnych momentach i na wydzielonych obszarach. Najważniejsze z tych wariantów są przyjmowane jako alternatywy działania. Dla każdej z nich rozważa się kiedy, gdzie i jakimi jednostkami może być ona zrealizowana oraz

²¹ Rozwinięcie tego tematu patrz: płk dypl. J.Stycho, *Wpływ terenu na prowadzenie działań bojowych*, MW nr 12/76, s.25

określa się słabe punkty przeciwnika. Identyfikuje się alternatywy najbardziej groźne dla naszej sytuacji, wpływające na szansę wykonania otrzymanego zadania bliższego i dalszego.

Na podstawie wyciągniętych wniosków z możliwego sposobu działania przeciwnika oraz kalkulacji czasowych rozważa się różne warianty działań *wojsk własnych*. Najważniejsze z nich są prezentowane jako możliwe alternatywy. Dowódca określa, które z nich powinny zostać szczegółowo rozpatrzone.

Kolejną czynnością jest *porównanie stron*. Polega ono na porównaniu własnych możliwości z ogólną sytuacją i podstawowymi elementami otrzymanego zadania bojowego oraz z alternatywami przeciwnika. Najważniejszymi kryteriami jakie są tu uwzględniane to możliwość koncentracji sił, zaskoczenie, swoboda działania, lokalna przewaga i stopień podejmowanego ryzyka. Na podstawie tego dowódca określa alternatywy, które utworzą podstawę do przyszłego planowania.

Podsumowaniem omówionych rozważań jest dalsze rozwinięcie przyjętych możliwości działania. Określa się tu cel walki, sposób jej prowadzenia w różnych fazach i na różnych obszarach. Identyfikuje się słabe punkty danego sposobu działania i rozpatruje odpowiednie zabiegi mające na celu przeciwdziałanie im. Rozstrzyga się o rozwiązaniu podstawowego problemu związanego ze stanem liczebnym wojsk i posiadanych zasobów.

Po wykonaniu tych przedsięwzięć dowódca formułuje swą *generalną decyzję*. Stanowi ona podstawę do prowadzenia walki. Powinna jasno wyrażać cel i zamiar walki aż do wykonania. Musi spełniać również funkcję podstawy działania dla podwładnych, aby intencja dowódcy mogła być realizowana nawet wówczas, gdy nieprzewidziane zdarzenia uniemożliwiają dowódcy kierowanie walką. Stanowi ona także podstawę do dalszej pracy sztabu.

Tak w ogólnym zarysie wygląda model działania dowódcy i sztabu podczas planowania walki w armii szwedzkiej.

Po podjęciu decyzji do natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/, sztab wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb przystępuje do planowania szczegółowego. Polega ono głównie na ustaleniu sposobów wykorzystania i działania rodzajów wojsk i służb, terminów wykonania przez nie zadań, sposobu współdziałania oraz określeniu sił i środków zabezpieczenia bojowego a także organizacji i funkcjonowania systemu dowodzenia.

Sztab związku taktycznego /oddziału/ przy współudziale szefów rodzajów wojsk i służb szczegółowo może planować: działanie ZT /oddziału/ zwykle na głębokość zadania bliższego; porażenie ogniowe przeciwnika; walkę radioelektroniczną /tylko w ZT/; współdziałanie wojsk; zabezpieczenie bojowe; dowodzenie oraz służbę porządkowo - ochronną. Wynikiem działania sztabu w tym okresie planowania jest rozkaz bojowy oraz szczegółowe plany opracowywane w związku taktycznym /oddziale/, i wyrażane na mapach roboczych oficerów sztabu oraz w legendach. Mogą to być m.in. plan /tabela/ współdziałania, plan porażenia ogniowego i inne opracowywane doraźnie w zależności od sytuacji taktycznej np. plan desantowania, forsowania itp. Ponadto szefowie rodzajów wojsk i służb podczas planowania szczegółowego wykonują plany użycia rodzajów wojsk i służb oraz inne dokumenty bojowe. Po zakończeniu tego cyklu planowania powstaje plan walki, na który składają się: decyzja dowódcy o natarciu /przeciwuderzeniu, kontrataku/; plany użycia rodzajów wojsk i służb; plany zabezpieczenia bojowego; plan współdziałania, łączności, służby porządkowo - ochronnej i inne dokumenty.

Ustalenie głównych problemów współdziałania i zabezpieczenia bojowego

Ważnym zadaniem dowódcy podczas wypracowania decyzji jest ustalenie głównych problemów współdziałania²² w natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/. Następuje to stopniowo w miarę rozwiązywania poszczególnych etapów procesu decyzyjnego. Tak np. podczas analizy zadania dowódca, studiując go uwzględniając m.in. zadania wykonywane przez przełożonego i sąsiadów, zamiar wyższego dowódcy określając przede wszystkim: jakie zgrupowanie przeciwnika w jakiej kolejności należy rozbić; zakres wykorzystania podstawowych środków rażenia a także kierunek głównego uderzenia oraz ugrupowanie bojowe. Jest to pewnego rodzaju myśl przewodnia decyzji dowódcy, która jednocześnie wskazuje sztabowi główne kierunki współdziałania. Ponadto w wyniku analizy zadania dowódca zwykle określa zasadnicze i najpilniejsze przedsięwzięcia do wykonania. Mogą one mieć wpływ na planowanie i organizowanie współdziałania tak np. wcześniejsze

²² Szerzej na temat sposobu organizacji współdziałania oraz pracy dowódcy i sztabu w tym zakresie zobacz np.: Z.Galewski, *Współdziałanie na polu walki*, MON Warszawa 1983; J.Marczak, *Współdziałanie we współczesnej walce*, MW nr 3/80, s.36

opanowanie i utrzymanie dogodnej rubieży może ułatwić współdziałanie wojsk w czasie wejścia sił głównych do walki.

Główne problemy współdziałania przedstawiają dowódcy oficerowie sztabu i szefowie rodzajów wojsk i służb w meldunkach z danymi do decyzji. Dotyczą one zwłaszcza sposobu wykorzystania podległych sił i środków oraz zadań bojowych dla podwładnych a także sposobu ich działania podczas realizacji ważniejszych etapów natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/.

Zagadnienia współdziałania występują również w propozycjach i wnioskach, dotyczących zakresu i sposobu wykorzystania przez podległe oddziały /pododdziały/ efektów działania sił i środków przełożonego, użytych na korzyść ZT /oddziału/ oraz działań sąsiadów.

Sztab uczestnicząc w ocenie sytuacji dokonuje również oceny terenu, warunków meteorologicznych oraz innych i zazwyczaj precyzuje związki dotyczące wpływu warunków działania wojsk na ich użycie i sposób walki. Wnioski te samorzutnie wskazują na potrzeby i możliwości współdziałania wojsk oraz na perspektywy jego utrzymania w toku natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/. A także określają w jakim stopniu warunki prowadzenia natarcia, będą ułatwiać, bądź utrudniać współdziałanie w czasie wykonywania zadania.

Całość problematyki współdziałania przedstawiana jest w planie /tabeli/ współdziałania. Podstawą opracowania tego dokumentu jest głównie decyzja dowódcy, jego wytyczne, wytyczne sztabu nadrzędnego oraz plany użycia rodzajów wojsk.

Oprócz zagadnień współdziałania w okresie planowania natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ dowódca rozpatruje również problematykę zabezpieczenia bojowego.

Z uwagi na głównie ograniczony czas w jakim przygotowuje się natarcie /przeciwuderzenie, kontratak/, przedsięwzięcia zabezpieczenia planuje się zazwyczaj równolegle z wypracowaniem i opracowaniem decyzji dowódcy. W odniesieniu do każdego rodzaju zabezpieczenia bojowego sztab lub szefowie rodzajów wojsk i służb, zbierają i analizują odpowiednie dane o sytuacji i podejmują decyzję ustalając w szczególności zamiar danego rodzaju zabezpieczenia bojowego (cel, kolejność i gdzie skupić główny wysiłek), zadania sił i środków i sposób ich współdziałania. Uszczegółowienie tych przedsięwzięć następuje podczas planowania szczegółowego natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/. Przyjmuje

się, że zabezpieczenie bojowe planują i organizują szef sztabu związku taktycznego /oddziału/, szefowie komórek organizacyjnych sztabu i szefowie rodzajów wojsk i służb.

1.1.3. Udział sztabu w organizowaniu natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/

Postawienie /przekazanie/ zadań bojowych

Podczas organizowania natarcia podstawowym sposobem postawienia zadania bojowego podwładnym jest wydanie ustnego rozkazu bojowego przez dowódcę bezpośrednio wykonawcom lub przez przekazanie im zarządzenia bojowego²³. Wraz z zadaniem bojowym dowódca jeżeli uzna za konieczne przekazuje im zwykle wytyczne do współdziałania i zabezpieczenia natarcia. W warunkach skrajnie ograniczonego czasu na organizację natarcia, szczególnie na szczeblu dywizji, na podstawie zamiaru i wytycznych dowódcy, oficerowie wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego mogą opracować i przesłać podwładnym *wstępne zarządzenia bojowe*²⁴. W zarządzeniach tych określa się: krótkie wnioski z oceny przeciwnika /tylko wówczas, gdy nie przekazano ich wcześniej/; rubież, którą należy opanować, kierunek natarcia; rubieże zadań i kierunki natarcia sąsiadów oraz linie rozgraniczenia; czas gotowości. Również szefowie rodzajów wojsk i służb mogą wydawać wstępne zarządzenia bojowe podległym wojskom.

Równocześnie z opracowywaniem decyzji w sztabie związku taktycznego opracowuje się *rozkaz bojowy* dowódcy związku taktycznego do natarcia, który przekazuje się do oddziałów²⁵. Rozkaz ten powinien ujmować:

w pierwszym punkcie - krótką ocenę przeciwnika /podaje się ją jednak tylko wówczas, jeżeli podwładni nie otrzymali jej wcześniej/;

w punkcie drugim - zadanie bojowe związku taktycznego /oddziału/;

w punkcie trzecim - zadania sił i środków przełożonego /wspierających/ działających na rzecz związku taktycznego /oddziału/ oraz zadania sąsiadów i linie rozgraniczenia;

w punkcie czwartym - zamiar walki;

²³ Wzór przykładowego zarządzenia bojowego przedstawia załącznik nr 2.

²⁴ Przykład wstępnego zarządzenia bojowego prezentuje załącznik nr 1.

²⁵ W oddziale rozkaz jest zapisywany i nie wysyła się go do podwładnych.

w punkcie piątym - /po słowie rozkazuje/ - zadania bojowe dla oddziałów /pododdziałów/ pierwszego rzutu; oddziałów /pododdziałów/ drugiego rzutu; odwodów ogólnowojskowych oraz pozostałych oddziałów /pododdziałów/ i elementów ugrupowania bojowego;

w punkcie szóstym - wsparcie logistyczne a w nim:

- miejsce i czas rozwinięcia oddziałów /pododdziałów/ oraz urządzeń logistycznych;
- normy zużycia technicznych środków bojowych i innych /podaje się wówczas, gdy podwładni nie otrzymali tych danych wcześniej/;

w punkcie siódmym - czas gotowości wojsk;

w punkcie ósmym - miejsce i czas rozwinięcia stanowisk i punktów dowodzenia oraz kierunki ich przemieszczenia, zastępcę dowódcy wyznaczonego spośród dowódców oddziałów /pododdziałów/ w razie zniszczenia głównego i zapasowego stanowiska dowodzenia związku taktycznego, a w oddziale - głównego stanowiska dowodzenia.

W niektórych przypadkach może być w sztabie związku taktycznego opracowywany *rozkaz bojowy dla jednego wykonawcy*, w którym podaje się: wnioski z oceny przeciwnika /gdy podwładni nie otrzymali ich wcześniej/; zadanie bojowe oddziału /pododdziału/; zadania wykonywane na korzyść oddziału /pododdziału/ siłami i środkami przełożonego; czas gotowości do walki. W rozkazie mogą być również ujęte: zadanie i zamiar walki, zadania sąsiadów i linie rozgraniczenia z nimi oraz inne dane.

Organizacja i prowadzenie rekonesansu

Celem rekonesansu może być skonfrontowanie podstawowych problemów decyzji wypracowanej na podstawie mapy z warunkami terenowymi lub obiektem działania oraz położenia wojsk przeciwnika i własnych, a także ostateczne sprecyzowanie decyzji, postawienie zadań i określenie sposobu ich wykonania.

W zależności od warunków przygotowania natarcia, głównie od ilości dysponowanego czasu, dowódca związku taktycznego /oddziału/ może przeprowadzić rekonesans²⁶. Doświadczenia wojenne oraz okresu powojennego wykazują, że przeprowadzenie rekonesansu wywiera istotny wpływ między innymi na wybór racjonalnego sposobu natarcia i sprawne jego wykonanie.

²⁶ Z.Gołąb, St.Kołcz, *Współczesne dowodzenie wojskami*, MON 1974, s.135

W zależności od posiadanego czasu rekonesans może być prowadzony w jednej lub kilku grupach rekonesansowych. Liczba i skład tych grup w związku taktycznym /oddziale/ zależy głównie od ugrupowania bojowego, liczby dróg przemieszczenia oraz czasu, który można wydzielić na przeprowadzenie rekonesansu.

W przypadku przygotowania natarcia w warunkach ograniczonego czasu celowo jest prowadzić rekonesans jednocześnie na kilku szczeblach dowodzenia łącznie do dowódców kompanii nacierających w pierwszym rzucie.

Dowódca, związku taktycznego /oddziału/ rekonesans prowadzi z zasady na głównym kierunku uderzenia. Na drugim kierunku natarcia rekonesans może być prowadzony przez zastępcę dowódcy ds. liniowych lub szefa sztabu. Ponadto w rejonie działania służb logistycznych rekonesans może prowadzić szef logistyki.

W skład grupy rekonesansowej dowódcy związku taktycznego /oddziału/ zwykle wchodzi: szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/, szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego, /szef rozpoznania sztabu oddziału/, szef wydziału łączności sztabu związku taktycznego, /szef łączności oddziału/, szef artylerii, szef obrony przeciwlotniczej, szef saperów, szef obrony przeciwchemicznej, szef grupy dowodzenia lotnictwem /tylko w związku taktycznym/, dowódcy oddziałów /pododdziałów/ działających na głównym kierunku uderzenia związku taktycznego /oddziału/.

Rekonesans planuje i organizuje sztab związku taktycznego /oddziału/, na podstawie wytycznych dowódcy lub szefa sztabu. Wytyczne te mogą zawierać: zadania ilości i skład grup rekonesansowych; punkty pracy i zagadnienia rozpatrywane na nich; czas przeprowadzenia rekonesansu; miejsce i czas spotkania oraz przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczenia łączności, ubezpieczenia grup i zapewnienia przeprowadzenia skrytości przeprowadzenia rekonesansu.

Oficer operacyjny z wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego / oficer operacyjny sztabu oddziału/, we współpracy z innymi oficerami sztabu i rodzajów wojsk opracowuje *plan rekonesansu* w formie graficznej na mapie oraz tabelarycznej na zawczasu przygotowanym sformalizowanym blankiecie.

W planie rekonesansu zwykle ujmuje się: cel rekonesansu, jego organizację, a w tym skład i wyposażenie poszczególnych grup rekonesansowych, ich ochronę, organizację wyjazdu oraz miejsce i termin meldowania dowódcy wyników rekonesansu przez dowód-

ców grup rekonesansowych; treść pracy, a w tym miejsca punktów i czas pracy na nich oraz treść rozpatrywanych zagadnień. / Niekiedy może on być wykonywany w całości na mapie/.

Do zagadnień rozpatrywanych przez dowódcę związku taktycznego /oddziału/ w czasie rekonesansu najczęściej należą: położenie czołowych oddziałów /pododdziałów/, punktów oporu i przebieg przedniego skraju obrony przeciwnika oraz warunki podejścia do niego; rozmieszczenie zapór środków ogniowych zwłaszcza przeciwpancernych oraz luki w ugrupowaniu przeciwnika i otwarte skrzydła; obiekty /cele/ uderzeń ogniem artylerii, środkami przeciwpancernymi, śmigłowcami bojowymi, lotnictwem, czołgów i bojowych wozów piechoty w czasie ogniowego przygotowania ataku; kierunek głównego uderzenia, obiekty ataku oraz zadania bojowe oddziałów /pododdziałów/; stanowiska ogniowe artylerii, środków przeciwpancernych i innych pododdziałów wykonujących zadania w ramach ogniowego przygotowania ataku; drogi marszu, linia wyjściowa /punkt wyjściowy/; rubieże rozwinięcia oraz rubież ataku; ilość miejsca i czas wykonania przejść w zaporach; miejsca rozwinięcia stanowisk /punktów/ dowodzenia.

Po zaakceptowaniu przez dowódcę planu rekonesansu szef sztabu lub szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ zapoznaje z jego treścią uczestników rekonesansu i organizuje przedsięwzięcia związane m.in. z uzgodnieniem miejsca i czasu spotkania grup rekonesansowych z dowódcami sąsiednich związków taktycznych /oddziałów/ w tym działających w przodzie, oraz z uwzględnieniem wykorzystania urządzeń inżynieryjnych; wyjazdem grup rekonesansowych w teren i ich zabezpieczeniem.

W czasie rekonesansu ustala się również zadania wykonywane na korzyść związku taktycznego /oddziału/ przez sąsiada prowadzącego działania bojowe w przodzie oraz uzgadnia się z nim zagadnienia współdziałania, a także ustala się sposób współdziałania z sąsiadami w toku natarcia. Z kolei w oparciu o wyniki rekonesansu dowódca uściśla decyzję, precyzuje i stawia zadania bojowe.

Szefowie rodzajów wojsk oraz podlegli im organizacyjnie dowódcy oddziałów /pododdziałów/, zazwyczaj po rekonesansie dowódcy udokładniają w terenie zadania, sposób użycia i działania rodzajów wojsk.

Udział sztabu w organizacji współdziałania.

Główne problemy współdziałania²⁷ wojsk w czasie podejścia i prowadzenia natarcia określa dowódca związku taktycznego /oddziału/ w decyzji. Ponadto jeżeli uważa on za konieczne może organizować współdziałanie w terenie podczas rekonesansu. Wówczas rozpatruje się je zwykle wg zadań: tworzenia ugrupowania bojowego do natarcia, ataku i wykonania zadania bliższego.

Według kolejnych zadań współdziałanie organizowane może być na stanowisku dowodzenia związku taktycznego /oddziału/, przy wykorzystaniu mapy, stołu plastycznego, piaszkownicy, czy też odpowiedniego programu komputerowego itp.

Na podstawie decyzji i wytycznych dowódcy oraz wytycznych sztabu przełożonego sztab związku taktycznego /oddziału/: uzgadnia działanie wojsk podległych, wspierających i współdziałających w czasie podejścia i prowadzenia natarcia; opracowuje plan /tabelę/ współdziałania, zapewnia warunki organizacji współdziałania, opracowuje i przekazuje wykonawcom wytyczne do współdziałania i sygnały.

Uzgodnień działania wojsk związku taktycznego /oddziału/, wojsk wspierających i współdziałających w czasie podejścia i natarcia dokonuje zazwyczaj szef sztabu przy udziale szefów wydziałów sztabu związku taktycznego, /oficerów sztabu oddziału/, rodzajów wojsk i służb, przedstawiciela wojsk lotniczych. Uzgodnień tych dokonuje się z zasady według następujących zadań:

- a/ Podejście i rozwinięcie wojsk oraz ogniowe przygotowanie ataku;
- b/ Atak i wykonanie zadania bliższego;
- c/ Wykonanie zadania następnego.

W każdym z tych zadań określa się: możliwe działanie przeciwnika; siły i środki własne jakie wykorzystuje się do wykonania zadania w danym okresie; siły i środki przełożonego, jakie będą działać na korzyść związku taktycznego /oddziału/ oraz uzgadnia się siły i środki wojsk wspierających, współdziałających i sąsiadów, jakie będą działać na korzyść lub wspólnie z oddziałami /pododdziałami/ podczas realizacji określonego zadania; zgrywa się działanie i wysiłki tych wojsk co do sposobu miejsca i czasu, a także ustala się niezbędne sygnały dowodzenia, współdziałania, wskazywania celów i identyfikujące.

²⁷ T.Galecki, *Jeszcze o współdziałaniu*, MW nr 10/79, s.17

Uzgodnione sposoby współdziałania wojsk i sygnały ujmuje się w planie współdziałania a także w planach użycia rodzajów wojsk i służb oraz w planach zabezpieczenia bojowego i wsparcia logistycznego.

Treść powyższych ustaleń i uzgodnień może być następująca:

Podejście i rozwinięcie wojsk oraz ogniowe przygotowanie ataku:

- termin wyjścia z rejonu, drogi marszu i kolejność marszu artylerii, środków obrony przeciwlotniczej oraz termin zajęcia stanowisk ogniowych i gotowości do otwarcia ognia;
- siły, środki i termin osiągnięcia gotowości oraz sposób realizacji zadań dla ogniowej osłony podejścia wojsk;
- termin wyjścia z rejonu oddziałów zabezpieczenia ruchu i służby porządkowo-ochronnej, przygotowanie dróg zapasowych, miejsca i terminy rozwinięcia organów regulacji ruchu /w tym wojsk znajdujących się w styczności z przeciwnikiem/;
- termin wyjścia z rejonu, drogi marszu do dróg zasadniczych i kolejność marszu przez środki wyznaczone do strzelania na wprost oraz rubieże /rejonu/ ogniowe, termin i sposób ich zajęcia oraz osiągnięcia gotowości do otwarcia ognia;
- termin, kolejność wyciągania kolumn, drogi marszu do dróg zasadniczych, kolejność marszu oddziałów /pododdziałów/, sposób przesunięcia, rozwijania i osiągnięcia rubieży ataku, pokonywania zapór /narzutowych pól minowych/, rejonów zniszczeń itp. oraz przekraczania ugrupowania wojsk znajdujących się w styczności z przeciwnikiem;
- rubież rozwinięcia i termin jej zajęcia przez środki walki radioelektronicznej oraz sposób ich działania;
- początek i czas trwania ogniowego przygotowania ataku, czas trwania i układ artyleryjskiego przygotowania ataku, obiekty /cele/ i terminy uderzeń lotnictwa /w tym śmigłowców bojowych/, sposób niszczenia celów ogniem na wprost;
- czas, miejsce, sposób i ilość wykonywanych przejść w zaporach minowych oraz sposób ich oznaczenia;
- sposób działania wojsk w przypadku wykonania uderzeń bronią precyzyjną na podchodzące kolumny lub wykonania przez niego kontrprzygotowania;
- sposób, czas i elementy ugrupowania związku taktycznego /oddziału/ na których osłonie należy skupić główny wysiłek obrony przeciwlotniczej;
- rejon i termin rozwinięcia stanowisk dowodzenia oraz zakres wykorzystania środków łączności w czasie podejścia i rozwinięcia wojsk do rubieży ataku.

Atak i wykonanie zadania bliższego.

- sposób przejścia do artyleryjskiego wsparcia ataku, głębokość, metoda i czas jego wykonania, obiekty /cele/ i czas uderzeń lotnictwa /w tym śmigłowców bojowych/, obiekty /cele/;

- sposób wykonania ataku i rozbicia przeciwnika w czołowych i kolejnych punktach oporu oraz pokonywania pól minowych i innych zapór;

- sposoby: odparcia kontrataku odwodów przeciwnika; działania oddziałów /pododdziałów/ pierwszego rzutu; obezwładniania przeciwnika w rejonach ześrodkowania i w czasie podejścia oraz porażenia ogniowego na rubieży rozwinięcia do kontrataku. Ponadto drogi marszu i rubieże rozwinięcia odwodu przeciwpancerneho i oddziału zaporowego, sposób działania środków obrony przeciwlotniczej i środków walki radioelektronicznej w czasie odparcia kontrataku /przeciwuderzenia/, sposób działania środków przełożonego i sąsiadów w odparciu kontrataku /przeciwuderzenia/;

- sposoby: wsparcia ogniowego wojsk nacierających w głębi obrony przeciwnika, rejonów stanowisk ogniowych artylerii i środków obrony przeciwlotniczej podczas natarcia; rażenia przeciwnika na kolejnych rubieżach obronnych oraz sposób działania wojsk pierwszego rzutu i sąsiadów podczas pokonywania kolejnych rubieży obrony;

- drogi marszu, rubieże i sposób wejścia do walki drugiego rzutu, sposób działania środków rażenia i walki radioelektronicznej w czasie wprowadzania do walki drugiego rzutu, sposób działania oddziałów /pododdziałów/ pierwszego rzutu, pododdziałów wojsk inżynierskich i służby porządkowo-ochronnej w zakresie zabezpieczenia wejścia do walki drugiego rzutu;

- rejonów i terminy rozwinięcia oraz sposób przesuwania stanowisk dowodzenia.

Wykonanie zadania dnia /następnego/ oddziału /pododdziału

- kierunek i sposób przemieszczenia /manewr/ artylerii, środków obrony przeciwlotniczej, walki radioelektronicznej i odwodów specjalnych;

- sposoby: porażenia ogniowego przeciwnika na kolejnych rubieżach; pokonania przez oddziały /pododdziały/ rubieży przeciwnika oraz działanie w tym czasie sił i środków przełożonego i sąsiadów;

- możliwe sposoby przejścia do pościgu;

- sposób podejścia wojsk do przeszkody wodnej i jej forsowania;

- przedsięwzięcia w zakresie odparcia /udziału w odparciu/ kontrataku /przeciwuderzenia/ odwodów przeciwnika;
- sposób pokonywania stref skażeń, zawałów i zatopień;
- drogi marszu i rejony rozmieszczenia stanowisk dowodzenia;
- ugrupowanie związku taktycznego /oddziału/ po wykonaniu zadania dnia /następnego/.

Jeżeli związek taktyczny wysadza taktyczny desant śmigłowcowy to należy ustalić i uzgodnić:

- rejon wyjściowy pododdziałów desantowych i termin osiągnięcia gotowości do załadowania oraz dowódcę, rejon zbiórki i sposób działania sił i środków nie ładowanych na śmigłowce;
- wysokość i czas przelotu desantu oraz sposób jego osłony przeciwlotniczej, rejon i czas, w którym należy obezwładnić szczególnie środki obrony przeciwlotniczej przeciwnika oraz rejon i czas stosowania dymów w celu oślepienia przeciwnika;
- sposób nawiązania i utrzymywania łączności wojsk nacierających z desantem;
- rubież spotkania desantu z wojskami nacierającymi i sposób działania po połączeniu z nimi;
- sposób dowodzenia.

Jeżeli dowódca organizuje współdziałanie na stanowisku dowodzenia sztab powinien przygotować materiały do jego przeprowadzenia, zapewnić przybycie na stanowisko dowodzenia dowódców podległych, wspierających i współdziałających oddziałów /pododdziałów/, a także sąsiadów.

W razie konieczności może również sporządzić wyciągi z planu /tabeli/ współdziałania i przekazać je podwładnym, natomiast sztab pułku przekazuje wykonawcom, wytyczne z sygnałami współdziałania.

Udział sztabu w organizacji zabezpieczenia bojowego natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/

Podstawę do organizowania zabezpieczenia bojowego natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ stanowi decyzja dowódcy związku taktycznego /oddziału/ oraz zarządzenie /wytyczne/ sztabu przełożonego. Organizuje je sztab związku taktycznego /oddziału/ oraz szefowie rodzajów wojsk i służb.

Zadania dotyczące zabezpieczenia bojowego natarcia przekazuje się wykonawcom w formie zarządzeń /tylko w związku taktycznym/.

Zabezpieczenie bojowe natarcia obejmuje: rozpoznanie, walkę radioelektroniczną, ubezpieczenie, maskowanie, powszechną obronę przeciwlotniczą, zabezpieczenie inżynieryjne, obronę przed środkami masowego rażenia, zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne.

Rozpoznanie

Zasadniczym celem rozpoznania w natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/ jest ustalenie: składu i ugrupowania przeciwnika w pasie natarcia związku taktycznego /oddziału/; przebiegu przedniego skraju obrony punktów oporu przeciwnika, rozmieszczenia w nich środków ogniowych, rozbudowy inżynieryjnej terenu, stanowisk ogniowych artylerii i środków przeciwlotniczych, pozycji środków walki radioelektronicznej, lotnisk i lądowisk lotnictwa wojsk lądowych; właściwości przeszkody wodnej, zapór, i możliwości ich pokonania; składu drugich rzutów /odwodów/, kierunków ich podejścia i rubieży kontrataków, rejonów stanowisk dowodzenia.

Dowódca związku taktycznego /oddziału/ może w toku wyracowywania decyzji określić zadanie rozpoznania i ustalić kolejność ich wykonania. Zadania te mogą zostać ostatecznie sprecyzowane bezpośrednio po podjęciu decyzji.

Szef sztabu wydaje szczegółowe wytyczne do rozpoznania, które mogą zawierać: kierunki, rejony i obiekty na których należy skupić główny wysiłek rozpoznania, skład sił i środków do rozpoznania najważniejszych obiektów, skład odwodu sił i środków rozpoznania i jego rozmieszczenia oraz jego odtwarzania w toku natarcia; zakres i terminy przygotowania pododdziałów wydzielonych do rozpoznania; termin i sposób przedstawiania /przesyłania/ meldunków; termin zakończenia planowania rozpoznania i postawienia zadań; zakres współpracy poszczególnych wydziałów /osób funkcyjnych/ sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb.

Bezpośrednim organizatorem i koordynatorem systemu rozpoznania związku taktycznego jest szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego /szef rozpoznania oddziału/.

Szef wydziału rozpoznawczego związku taktycznego, /szef rozpoznania oddziału/, planując rozpoznanie w natarciu ustala:

- dla pododdziałów rozpoznawczych - szczegółowe zadania, jakie należy zrealizować w okresie przygotowania natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ i w toku jego prowadzenia; kierunek, rejony, obiekty, rubieże i czas ich przekroczenia /zajęcia/; sposób przygotowania pododdziałów do prowadzenia rozpoznania; sposób i czas przegrupowania ich do nowych rejonów /rubieży/; terminy rozpoczęcia i zakończenia rozpoznania; sposób utrzymania łączności i meldowania zdobytych wiadomości; sposób zabezpieczenia wejścia do działania i przekroczenia linii styczności wojsk własnych z przeciwnikiem; sposób zapewnienia im bezpieczeństwa podczas wykonywania własnych uderzeń ogniowych, współdziałania z sąsiednimi pododdziałami /elementami/ rozpoznawczymi; sposób dostarczania jeńców, dokumentów, wzorów uzbrojenia i ewakuacji rannych; rejony połączenia się z wojskami własnymi, i zastrzeżone oraz sygnały i znaki rozpoznawcze;

- dla grup rozpoznawczych działających w ugrupowaniu przeciwnika /tylko w związku taktycznym/ - sytuację przeciwnika ze szczególnym uwzględnieniem działań przeciwdywersyjnych i warunków umożliwiających wykonanie postawionego zadania; sposoby ich przerzutu /wejścia do działania/, przy przerzucie drogą powietrzną - miejsce lądowania; rozmieszczenie baz, schowków i punktów kontaktowych; zadania o charakterze dywersyjnym i związane z oddziaływaniem psychologicznym na przeciwnika; sposób dodatkowego zaopatrywania grup; sposób współdziałania z innymi elementami działającymi w ugrupowaniu przeciwnika oraz z wojskami własnymi; sposób działania grup po wykonaniu zadania;

- dla pododdziałów rozpoznania radioelektronicznego /tylko w związku taktycznym/ rubieże, rejony rozwinięcia i terminy ich zajęcia oraz sposób przegrupowania w toku natarcia; sposób wymiany informacji pomiędzy pododdziałami rozpoznania radioelektronicznego i walki radioelektronicznej.

Przewidywane zadania rozpoznania w sztabie związku taktycznego przedstawia się w planie rozpoznania. W sztabie oddziału z zasady planowane zadania rozpoznania przedstawia się na mapie roboczej szefa rozpoznania.

Zadania rozpoznania sił i środków podległych szefom rodzajów wojsk ujmuje się w planach użycia rodzajów wojsk lub w oddzielnych planach. Zasadnicze zamierzenia z tych planów umieszcza się w planie rozpoznania związku taktycznego /oddziału/.

Walka radioelektroniczna

Walkę radioelektroniczną prowadzi się w celu rozpoznawania i obezwładniania środków i systemów radioelektronicznych przeciwnika. Obejmuje ona: rozpoznawanie sygnałów elektromagnetycznych i źródeł ich promieniowania; obezwładnienie radioelektroniczne; obronę radioelektroniczną.

Bezpośrednim organizatorem i koordynatorem WRE związku taktycznego jest szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego /szef rozpoznania oddziału/.

Szef wydziału rozpoznawczego związku taktycznego, /szef rozpoznania oddziału/, planując WRE w natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/ ustala: sposób prowadzenia rozpoznania radioelektronicznego; przedsięwzięcia obezwładniania radioelektronicznego; sposób obrony radioelektronicznej. Problematyka ta znajduje swoje odbicie na mapie szefa wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego oraz st. oficera operacyjnego wydziału operacyjnego sztabu ZT zajmującego się WRE oraz w decyzji dowódcy.

Ubezpieczenie w natarciu organizuje się w celu nie dopuszczenia do niespodziewanego uderzenia przeciwnika naziemnego na oddziały /pododdziały/ i przenikania jego pododdziałów rozpoznawczych w ugrupowanie naszych wojsk. Podczas natarcia ubezpiecza się przede wszystkim skrzydła i tyły nacierających wojsk oraz stanowiska dowodzenia.

Za organizację i realizację ubezpieczenia oddziałów /pododdziałów/ w natarciu odpowiada szef sztabu.

Bezpośrednim organizatorem ubezpieczenia jest szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego /starszy oficer operacyjny sztabu pułku/.

Przedsięwzięcia w tym zakresie realizuje on we współpracy z szefami wydziałów sztabu związku taktycznego, /oficerami sztabu oddziału/ oraz szefami rodzajów wojsk i służb.

Szef sztabu w wytycznych do organizacji ubezpieczenia określa: siły i środki i ich zadania podczas przygotowania i w toku poszczególnych etapów natarcia, rejony /rubieże/ rozmieszczenia elementów ubezpieczenia oraz drogi /kierunki/ ich marszu; czas wykonania zadań i sposób współdziałania z wojskami; sposób utrzymania łączności z organami ubezpieczenia oraz między organami ubezpieczenia a ubezpieczanymi wojskami, a także z pododdziałami rozpoznawczymi i sąsiednimi organami ubezpieczenia.

Szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ planując ubezpieczenie ustala: prawdopodobne kierunki zagrożenia; szczegółowe zadania organów ubezpieczenia; siły i środki do realizacji tych zadań, kierunki przesunięcia lub drogi marszu elementów ubezpieczenia podczas natarcia; organizację dowodzenia elementami ubezpieczenia i sposób ich współdziałania z ubezpieczanymi wojskami; sygnały dowodzenia i współdziałania.

Ponadto szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ uzgadnia i ustala:

- z szefem artylerii - ubezpieczenie artylerii podczas przesuwania się w rejon stanowisk ogniowych oraz po rozwinięciu się na stanowiskach;
- z szefem saperów - zakres prac fortyfikacyjnych w celu osłony ważnych obiektów, węzłów dróg i przepraw zapewniających sprawne przesunięcie wojsk na rubieży ataku i swobodę manewru podczas natarcia;
- z szefem wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego, szefem rozpoznania oddziału - terminy i kierunki przejścia pododdziałów rozpoznawczych przez elementy ubezpieczenia, sygnały i sposoby wzajemnego rozpoznawania się.

Najważniejsze zagadnienia ubezpieczenia przedstawia się na mapach z decyzją dowódcy oraz w niezbędnym zakresie na mapach roboczych osób funkcyjnych dowództwa.

Maskowanie organizuje się w celu ukrycia siły żywej, sprzętu bojowego oraz ugrupowania bojowego przed uderzeniem przeciwnika.

Dowódca w swoich wytycznych do maskowania może określić przedsięwzięcia w zakresie maskowania wojsk jakie należy realizować podczas pobytu w rejonie wyjściowym do natarcia, przesunięcia na rubież wejścia do walki i w toku natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/.

Za organizację i realizację maskowania wojsk w natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/, odpowiada szef sztabu. Bezpośrednim organizatorem maskowania jest wydział operacyjny sztabu, związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/.

Planując maskowanie wojsk szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ powinien zapewnić: maskowanie przedsięwzięć przygotowania natarcia, zwłaszcza prowadzenie rekonesansu; maskowanie stanowisk dowodzenia i wojsk w rejonie wyjściowym oraz podczas wychodzenia na rubież ataku;

maskowanie stanowisk ogniowych artylerii i przygotowań do otwarcia ognia; wykonanie przedsięwzięć związanych z maskowaniem manewru drugiego rzutu i odwodu.

W celu realizacji powyższych przedsięwzięć szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ powinien uzgodnić z innymi szefami wydziałów /oficerami sztabu oddziału/ i szefami rodzajów wojsk i służb następujące zagadnienia: siły i środki jakie można wydzielić do realizacji przedsięwzięć maskowania, sposób realizacji przedsięwzięć w rejonie wyjściowym, w rejonach stanowisk ogniowych oraz podczas natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/; zakres wykorzystania podręcznych, etatowych i innych środków maskujących, w tym dymów; przedsięwzięcia dotyczące maskowania radioelektronicznego; sposób przeciwdziałania rozpoznaniu środkami noktowizyjnymi, radiolokacyjnymi, fotograficznymi, dźwiękowymi itp. Zasadnicze przedsięwzięcia z zakresu maskowania przedstawia się na mapie z decyzją dowódcy i w niezbędnym zakresie na mapach roboczych dowództwa. Podwładnym przekazuje się je w formie wytycznych lub zarządzeń szefa sztabu.

Powszechna obrona przeciwlotnicza ma na celu samobronę wojsk przed uderzeniami z powietrza i obejmuje: w związku taktycznym - ostrzeganie, a w oddziale - alarmowanie wojsk o zagrożeniu z powietrza; prowadzenie zorganizowanego ognia do celów powietrznych niespecjalistycznymi środkami; maskowanie przed rozpoznaniem z powietrza; rozśrodkowanie wojsk; przygotowanie schronów i ukryć /szczelin/ przeciwlotniczych oraz likwidację skutków napadu powietrznego²⁸.

Szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ przy współpracy z pozostałymi osobami funkcyjnymi dowództwa związku taktycznego, szczególnie z szefem obrony przeciwlotniczej powinien przedstawić dowódcy: sposób zorganizowania obserwacji wzrokowej i alarmowania wojsk; zakres wykorzystania broni strzeleckiej, pokładowej i artylerii do walki z samolotami i śmigłowcami przeciwnika działającymi na małych i bardzo małych wysokościach; sposób maskowania wojsk; zakres fortyfikacyjnej rozbudowy rejonu wyjściowego oraz stopień rozśrodkowania wojsk.

Organizując powszechną obronę przeciwlotniczą szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ powinien uwzględnić i ustalić: właściwości obronne terenu, limity zużycia amunicji, wysokość lotu obiektów

²⁸ Regulamin taktyczny..., część I /dywizja, brygada, pułk/, s.69

powietrznych, do których należy otwierać ogień w pierwszej kolejności, ograniczenia związane z maskowaniem i bezpieczeństwem własnego lotnictwa oraz sygnały.

Zabezpieczenie inżynieryjne organizuje się w celu stworzenia warunków zapewniających terminowe i skryte podejście i rozwinięcie wojsk na rubieży ataku, pomyślne prowadzenie natarcia oraz ochronę ludzi i sprzętu przed oddziaływaniem środków rażenia przeciwnika.

Do głównych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego natarcia należy: rozpoznanie inżynieryjne przeciwnika i terenu; przygotowanie i utrzymanie dróg; wykonywanie przejść w zaporach i przez przeszkody naturalne oraz rejony zniszczeń, rozminowanie terenu; urządzenie i utrzymanie przepraw; budowa zapór inżynieryjnych i wykonywanie niszczeń; rozbudowę fortyfikacyjną rejonów /rubieży, pozycji i stanowisk/; udział w maskowaniu wojsk i obiektów; udział w likwidacji skutków uderzeń przeciwnika; wydobywanie i oczyszczanie wody.

Główne zadania zabezpieczenia inżynieryjnego w natarciu /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/, określa dowódca w swoich wytycznych. Szef sztabu natomiast wspólnie z szefem saperów określają zakres realizacji przez poszczególne oddziały /pododdziały/ konkretnych zadań, a także w porozumieniu z szefem logistyki organizują zaopatrzenie oddziałów /pododdziałów/ w sprzęt, środki i materiały inżynieryjne.

Bezpośrednim organizatorem zabezpieczenia inżynieryjnego natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/, jest szef saperów. Współpracuje on w tym zakresie z pozostałymi osobami funkcyjnymi dowództwa.

Przedsięwzięcia zabezpieczenia inżynieryjnego szef saperów ujmuje w planie zabezpieczenia inżynieryjnego opracowanym na mapie oraz w legendzie. Szef saperów oddziału zabezpieczenia inżynieryjnego przedstawia zagadnienia na mapie roboczej i w notatniku pracy. Ważniejsze dane zabezpieczenia inżynieryjnego natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ przedstawia się na mapie z decyzją dowódcy oraz w niezbędnym zakresie na mapach zainteresowanych osób funkcyjnych.

Obrona przed środkami masowego rażenia ma na celu maksymalne osłabienie skutków rażącego działania broni jądrowej i chemicznej oraz radioaktywnych i toksycznych środków przemysłowych. Obejmuje ona: wykrywanie uderzeń bronią jądrową i chemiczną;

rozpoznanie rejonów porażenia oraz rozpoznanie skażeń /promieniotwórczych, chemicznych, przemysłowych/; powiadamianie wojsk o zagrożeniach skażeniami i alarmowanie o skażeniach; wykorzystanie indywidualnych i zbiorowych środków ochrony przed skażeniami oraz właściwości ochronnych terenu i jego infrastruktury; kontrolę napromienienia i stopnia skażenia; likwidację skażeń.

Dowódca w wytycznych do obrony przed środkami masowego rażenia powinien określić: zadania w zakresie obserwacji i rozpoznania skażeń; stopień rozśrodkowania wojsk i obiektów logistycznych oraz okresową zmianę rejonów ich rozmieszczenia; sposoby działania i przekraczania przez wojska stref skażeń, zniszczeń oraz rejonów zatopień i pożarów; zakres wykorzystania indywidualnych i zbiorowych środków ochrony przed skażeniami; organizację zabiegów sanitarnych, specjalnych oraz odkażania i dezynfekcji terenu.

Obronę przed środkami masowego rażenia bezpośrednio planuje i organizuje szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ w ścisłej współpracy z szefami rodzajów wojsk i służb. Realizując przedsięwzięcia w tym zakresie powinien on prowadzić ciągłą ocenę możliwości użycia przez przeciwnika środków masowego rażenia oraz: zaplanować i zorganizować obserwację i rozpoznanie skażeń oraz okresową zmianę rejonów zajmowanych przez oddziały /pododdziały/ - jeżeli wojska przez dłuższy okres znajdować się będą w rejonie wyjściowym do natarcia; określić sposób działania oraz kolejność przekraczania przez oddziały /pododdziały/ stref skażeń i rejonów zniszczeń, pożarów i zatopień; ustalić czas i sposób przeprowadzenia szkolenia /treningów/ w zakresie obrony przed środkami masowego rażenia; określić terminy przeprowadzenia szczepień i innych przedsięwzięć izolacyjno - ograniczających; przewidzieć sposób i kolejność odtwarzania zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków użycia środków masowego rażenia w poszczególnych elementach ugrupowania bojowego tak w okresie przygotowania natarcia jak i w poszczególnych etapach jego prowadzenia; ustalić sygnały powiadamiania, ostrzegania i alarmowania wojsk; określić sposób i terminy składania meldunków do sztabu związku taktycznego /oddziału/.

Podczas planowania i organizowania obserwacji i rozpoznania skażeń szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/, wspólnie z szefem obrony przeciwchemicznej i szefem służby zdrowia /starszym lekarzem/ ustala: zadania i terminy rozpoznania, siły i środki oraz sygnały rozpoznania, rozmiesz-

czenia i przesunięcia posterunków obserwacji skażeń, trasy lotów śmigłowców do rozpoznania skażeń oraz sposób meldowania danych z rozpoznania.

W razie otrzymania danych o skażeniach terenu lub powietrza oficerowie sztabu powiadamiają oddziały o występującym zagrożeniu.

Przedsięwzięcia związane z obroną przed środkami masowego rażenia, sytuacją skażeń i jej zmiany przedstawia się na mapie roboczej oficera wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszego oficera operacyjnego sztabu oddziału/ oraz w niezbędnym zakresie na mapie z wyrażoną decyzją dowódcy.

Ponadto w związku taktycznym sytuację skażeń przedstawia się w dokumentach stacji obliczeniowo - analitycznej skażeń.

Po wykonaniu przez przeciwnika uderzeń środkami masowego rażenia na wojska związku taktycznego /oddziału/ dowódca powinien: ocenić sytuację, podjąć decyzję i wydać niezbędne zarządzenia dotyczące odtwarzania zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków użycia tej broni.

W zakresie odtwarzania zdolności bojowej wojsk porażonych środkami masowego rażenia sztab powinien zorganizować i zapewnić: odtwarzanie naruszonego systemu dowodzenia; realizację przedsięwzięć do opanowania psychologicznego oddziaływania środków masowego rażenia; ustalenie skutków użycia środków masowego rażenia; sprecyzowanie i przekazanie zadań oddziałom /pododdziałom/, które nie utraciły zdolności bojowej do dalszego natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/; ustalenie możliwości i warunków przebywania wojsk w dotychczasowych rejonach oraz realizacji przez nie zadań bojowych; sposób i czas wyprowadzenia wojsk ze stref skażeń, pożarów i zniszczeń; odtworzenie dróg manewru; uzupełnienie logistyczne w oddziałach /pododdziałach/.

W zakresie likwidacji skutków użycia środków masowego rażenia przez przeciwnika sztab powinien zorganizować i zapewnić: rozpoznanie rejonów na które zostały wykonane uderzenia środkami masowego rażenia; prowadzenie prac ewakuacyjno - ratunkowych; udzielanie doraźnej pomocy porażonym; przeprowadzenie zabiegów specjalnych; gaszenie i lokalizację pożarów; oczyszczanie wody; dezaktywację, odkażanie i dezynfekcję środków materiałowych i dróg; torowanie dróg, realizację przedsięwzięć izolacyjno - ograniczających.

Przewidywane zadania w zakresie odtwarzania zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków uderzeń środkami masowego rażenia przedstawia się na mapie z wyrażoną

decyzją dowódcy oraz planie odtwarzania zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków uderzeń środkami masowego rażenia.

Zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne organizuje się w celu zapewnienia dowódcy i organom dowodzenia danych o terenie i geodezyjnych w czasie przygotowania i prowadzenia natarcia oraz określenia wpływu warunków atmosferycznych i stanu wód na możliwość prowadzenia natarcia w tym na realizację przedsięwzięć związanych z obroną przed środkami masowego rażenia. Obejmuje ono:

- zgromadzenie map, planów i opisów obszaru walki oraz terminowe przekazanie ich wojskom; przygotowanie i dostarczanie informacji geodezyjnych do dowiązania topogeodezyjnego, przygotowania startów rakiet, prowadzenia ognia artyleryjskiego, oraz pracy systemów rozpoznania i walki radioelektronicznej; przygotowanie wydawnictw topograficznych o zmianach terenu oraz baz z wzorcowymi danymi geodezyjnymi i grawimetrycznymi do okresowych kontroli systemów nawigacyjnych, dla żyrokompasów i dalmierzy.

Działalność hydrometeorologiczna ma na celu przygotowanie i dostarczenie dowódcom i sztabom informacji o warunkach hydrometeorologicznych niezbędnych do skutecznego użycia uzbrojenia i sprzętu technicznego. Obejmuje ona: przygotowanie i terminowe przekazanie informacji o prognozowanej sytuacji hydrometeorologicznej w rejonie przewidywanej walki; powiadamianie i ostrzeganie wojsk o niebezpiecznych zjawiskach hydrometeorologicznych; przygotowanie informacji niezbędnych do użycia rakiet i artylerii do strzelania z zakrytych stanowisk ogniowych, artylerii przeciwlotniczej i lotnictwa; przygotowanie informacji i dokumentów hydrometeorologicznych do prognozowania i oceny sytuacji po użyciu środków masowego rażenia, informacji o rozprzestrzenianiu się pożarów i wylewach wód oraz warunkach do działań desantów i forsowania przeszkód wodnych.

Powyższe dane przedstawia się na mapie roboczej oficera wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszego oficera operacyjnego sztabu oddziału/ oraz na mapie roboczej i w notatniku topografa.

Organizacja służby porządkowo-ochronnej.

Służbę porządkowo-ochronną organizuje i bezpośrednio kieruje nią sztab związku taktycznego /oddziału/ w celu zapewnienia ochrony i obrony stanowisk dowodzenia, terminowego i skrytego przesunięcia, ześrodkowania, rozwijania i rozmieszczania wojsk. Pełni się ją w rejonach stanowisk /punktów/ dowodzenia, na drogach marszu, w pasach /rejonach/ działań bojowych, na drogach dowozu i ewakuacji oraz w rejonach rozmieszczenia oddziałów, pododdziałów i urządzeń logistycznych.

W celu realizacji zadań służby porządkowo - ochronnej sztab związku taktycznego /oddziału/ powinien zapewnić: regulację ruchu wojsk i stanowisk dowodzenia na drogach marszu a szczególnie na podejściach do przeszkód wodnych, przeprawach, przejściach przez zapory i strefy zniszczeń, skażeń i pożarów; ochronę stanowisk dowodzenia, obiektów komunikacyjnych na drogach marszu, przepraw i innych ważnych obiektów oraz zwalczanie grup specjalnych przeciwnika na drogach marszu i w rejonach rozmieszczenia wojsk, stanowisk /punktów/ dowodzenia i logistyki; kontrolowanie przestrzegania przez wojska ustalonego porządku marszu i maskowania; zbieranie i kierowanie do właściwych oddziałów lub wyznaczonych rejonów zagubionych żołnierzy, uszkodzonej techniki bojowej i środków transportowych; informowanie sztabów związków taktycznych /oddziałów/ wykonujących marsz o stanie dróg oraz sytuacji skażeń na drogach; utrzymanie ustalonego porządku ruchu ludności cywilnej w pasie przemieszczenia związku taktycznego/oddziału/, w rejonie jej rozmieszczenia i działania.

Rejon służby porządkowo-ochronnej obejmuje zwykle teren zajęty przez wojska, pas marszu lub pas /rejon/ działań bojowych. Odcinek służby porządkowo - ochronnej obejmuje część terenu wraz z 1-3 drogami marszu do 100 km. W każdej miejscowości lub innym obiekcie /przełęcze, przejścia przez wąwóz i cieśninę, odcinek zniszczeń i skażeń itp./ tworzy się oddzielnie odcinki służby porządkowo - ochronnej w składzie kilku posterunków.

Do bezpośredniego kierowania służbą porządkowo-ochronną wyznacza się komendantów rejonów dróg /odcinków/ i punktów przepraw. Robi się to zazwyczaj spośród dowódców pododdziałów wydzielonych do pełnienia służby porządkowo-ochronnej. Komendantem przeprawy jest zwykle oficer wojsk inżynieryjnych. Komendanci rejonów dróg odcinków i punktów przepraw oraz punktów dowodzenia obowiązani są kierować

podporządkowanymi im siłami i środkami służby porządkowo-ochronnej oraz meldować w terminie sztabowi o ruchu wojsk na drogach marszu i o przestrzeganiu przez nie zasad maskowania.

Służbę porządkowo-ochronną pełnią etatowo pododdziały wyposażone w środki transportu, łączności, rozpoznania skażeń i naprawy dróg. W razie konieczności na rozkaz dowódcy do tego celu mogą być również użyte inne pododdziały. Pododdziały wojsk inżynierskich pełnią służbę porządkowo-ochronną na przeprawach, przejściach w zaporach inżynierskich i trudnych odcinkach dróg. Z etatowych i doraźnie wydzielonych sił i środków na potrzeby porządkowo-ochronne tworzy się posterunki kontroli ruchu, posterunki porządkowo-ochronne i posterunki /patrole/ regulacji ruchu.

Do bezpośredniego planowania i organizowania służby porządkowo-ochronnej wydziela się zwykle jednego oficera z wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego /oficera operacyjnego sztabu oddziału/, który na podstawie decyzji dowódcy, zarządzenia i wytycznych dotyczących służby porządkowo - ochronnej ocenia potrzeby i możliwości jej praktycznej realizacji. Podczas tych czynności ustala się i rysuje na mapie roboczej odcinki i rejony oraz zadania służby porządkowo-ochronnej organizowanej siłami przełożonego. Ponadto ustala się odcinki i rejony w których należy zorganizować służbę porządkowo - ochronną siłami związku taktycznego /oddziału/. Podczas jej planowania w natarciu uwzględnia się także te zadania, które na korzyść związku taktycznego /oddziału/ może wykonać sasiad z przodu a dotyczące głównie zapewnienia regulacji ruchu od rubieży rozwinięcia w kolumny batalionowe do rubieży ataku. Z kolei ustala się granice odcinków /rejonów/ służby porządkowo - ochronnej, miejsca wystawienia posterunków porządkowo - ochronnych, posterunków i patroli regulacji ruchu, posterunków kontroli ruchu oraz wskaźników i znaków drogowych. Prócz tego dokonuje się kalkulacji możliwości organizacji służby porządkowo-ochronnej oraz określa się kolejność i sposób przesunięcia pododdziałów służby porządkowo-ochronnej w toku natarcia.

Organizację służby porządkowo-ochronnej w sztabie związku taktycznego przedstawia się w planie, który opracowuje się na mapie z legendą. W przypadku przygotowania natarcia w warunkach ograniczonego lub skrajnie ograniczonego czasu problematykę tą przedstawia się na mapie roboczej oficera odpowiedzialnego za jej realizację.

Jeżeli pozwala na to czas i sytuacja, przeprowadza się rekonesans dróg marszu i rejonów rozmieszczenia oddziałów /pododdziałów/. Do tego celu można wykorzystać śmigłow-

ce. Podczas rekonesansu precyzuje się: miejsca wystawienia posterunków, ustawienia wskaźników i znaków drogowych; najtrudniejsze odcinki dróg i środki zapewniające ich pokonanie; drogi obejścia zniszczonych przez przeciwnika odcinków dróg i innych obiektów.

Służbę porządkowo-ochronną rozwija się zawczasu, przed wyjściem wojsk na drogi marszu lub przybyciem ich do rejonów, a związa się po wykonaniu postawionych zadań lub po upływie czasu na jaki została zorganizowana.

Jeżeli czasu jest mało lub siły i środki do wykonania zadań porządkowo - ochronnych są niewystarczające, służbę porządkowo-ochronną zapewnia się kolejno - w miarę przemarszu oddziałów lub przybywania wojsk do rejonu.

W natarciu sztab powinien mieć odwód sił i środków do organizowania służby porządkowo-ochronnej na nowych kierunkach.

1.1.4. Udział sztabu w rozbudowie inżynieryjnej rejonu wyjściowego do natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ oraz osiągnięciu gotowości oddziałów /pododdziałów/ do wykonania zadania bojowego

Celem rozbudowy inżynieryjnej rejonu /wyjściowego/ jest zapewnienie oddziałom /pododdziałom/ skutecznej obrony i ochrony przed środkami rażenia przeciwnika oraz stworzenie warunków do sprawnego wyjścia wojsk z rejonu lub odparcia niespodziewanego ataku nieprzyjaciela.

Rozbudowa inżynieryjna jest przedsięwzięciem zabezpieczenia inżynieryjnego w realizacji, którego uczestniczą wszystkie rodzaje wojsk i służb. Zasadniczymi zadaniami realizowanymi w ramach rozbudowy inżynieryjnej rejonu są: rozpoznanie inżynieryjne terenu; budowa obiektów fortyfikacyjnych; przygotowanie i utrzymanie dróg; wykonanie przejść w zaporach i przeszkodach terenowych; budowa zapór inżynieryjnych; wydobywanie i oczyszczanie wody. Za realizację tych przedsięwzięć jest odpowiedzialny szef saperów związku taktycznego /oddziału/, natomiast rolę koordynującą sprawuje sztab ZT /oddziału/.

Nie mniej ważną rolę odgrywa działanie sztabu ZT /oddziału/ podczas osiągania gotowości oddziałów /pododdziałów/ do wykonania zadania bojowego. W tym celu w określonym terminie oficerowie sztabu i szefowie rodzajów wojsk i służb zbierają od podległych

wojsk meldunki bojowe. Mogą one być wykonane w sposób graficzny, przedstawiając m.in. położenie oddziałów /pododdziałów/ w rejonie lub pisemnie jako np. doraźny meldunek bojowy. Niekiedy realizowane to będzie wyłącznie przez techniczne środki łączności ze względu na brak czasu poprzez, krótkie meldunki o osiągnięciu gotowości do działania. Szef sztabu związku taktycznego /oddziału/ po zebraniu tych danych powinien zameldować gotowość oddziałów /pododdziałów/ do wykonania zadania bojowego.

1.2 Działanie sztabu podczas prowadzenia natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/.

Praca sztabu związku taktycznego /oddziału/ podczas prowadzenia natarcia /podczas przeciwuderzenia, kontrataku/, polega na: realizacji przez podległe wojska w odpowiednim terminie planu natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/; zapewnieniu warunków wykonywania przez podległe wojska postawionych im zadań; dostarczeniu dowódcy związku taktycznego /oddziału/ danych do korygowania planu natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ oraz przekazywaniu wojskom wynikających z nich zadań bojowych; zapewnieniu warunków dla utrzymania ciągłego współdziałania, dowodzenia i zabezpieczenia bojowego.

1.2.1 Działanie sztabu podczas prowadzenia natarcia po podejściu z głębi

Podejście wojsk na rubież ataku oraz ogniowe zabezpieczenie ich podejścia i ogniowe przygotowanie ataku.

Przed rozpoczęciem marszu oddziałów /pododdziałów/ do rubieży rozwinięcia sztab związku taktycznego /oddziału/ wspólnie z szefami rodzajów wojsk i dowódcą grupy dowodzenia lotnictwa /tylko w związku taktycznym/, powinien sprawdzić ich gotowość do natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ i realizacji zadań ogniowych przez artylerię i śmigłowce bojowe. Ponadto sztab sprawdza rozwinięcie i gotowość sił i środków służby porządkowo-ochronnej do regulacji ruchu wojsk. Sztab powinien przeprowadzić dodatkowe rozpoznanie w celu ustalenia obiektów i celów w obronie przeciwnika, które należałoby zniszczyć /obezwładnić/ w ramach porażenia ogniowego.

Podczas marszu oddziałów /pododdziałów/ na rubież ataku sztab związku taktycznego /oddziału/ wspólnie z szefami rodzajów wojsk i dowódcą grupy dowodzenia lotnictwem powinien:

- kontrolować ruch wojsk i terminowość ich rozwinięcia;
- śledzić obiekty i cele przewidziane do niszczenia i obezwładnienia w ogniowym przygotowaniu ataku;
- ustalić które środki w systemie obrony przeciwlotniczej przeciwnika i kiedy należy zniszczyć lub obezwładnić, aby zapewnić wykonanie zadania przez własne lotnictwo;
- sprawdzić gotowość lotnictwa wspierającego i śmigłowców bojowych /tylko w związku taktycznym/ oraz artylerii, środków przeciwpancernych i wydzielonych pododdziałów czołgów do wykonania ogniowego przygotowania ataku a także gotowość oddziałów /pododdziałów/ do walki;
- zapewnić przekazanie wojskom w ustalonym terminie sygnału do rozpoczęcia ogniowego przygotowania ataku;
- dopilnować wykonania w ustalonym czasie przejść w zaporach własnych i przeciwnika;
- zebrać i uogólnić dane o wynikach realizacji zadań wykonywanych przez artylerię, lotnictwo, śmigłowce bojowe i pododdziały strzelające na wprost podczas ogniowego przygotowania ataku i zameldować je dowódcy.

Ponadto sztab dokonuje ciągłej oceny sytuacji przede wszystkim na rubieży styczności wojsk własnych z przeciwnikiem ze szczególnym uwzględnieniem możliwości utrzymania nakazanej rubieży przez wojska walczące w przodzie do czasu wyjścia na nią podległych oddziałów /pododdziałów/ pierwszego rzutu.

Po rozpoczęciu przez oddziały /pododdziały/ ataku sztab zobowiązany jest dopilnować terminowego przejścia artylerii i lotnictwa do wykonywania zadań ogniowego wsparcia ataku oraz utrzymania ciągłego współdziałania między oddziałami i pododdziałami pierwszego rzutu a artylerią i lotnictwem.

Z chwilą rozpoczęcia przez wojska ataku praca sztabu powinna skoncentrować się głównie na kierowaniu oddziałami /pododdziałami/ w celu: najefektywniejszego wykorzystania skutków porażenia przeciwnika; potęgowania siły uderzeniowej przez wprowadzenie do walki drugich rzutów /odwodów/; skutecznego odpierania ewentualnych kontrataków odwodów przeciwnika.

Wprowadzenie do walki drugiego rzutu /odwodu/ związku taktycznego /oddziału/.

W toku prowadzenia natarcia sztab na podstawie oceny sytuacji i przewidywań jej rozwoju powinien dostarczyć dowódcy związku taktycznego /oddziału/ dane potrzebne mu do podjęcia we właściwym czasie decyzji o wprowadzeniu drugiego rzutu /odwodu/. Powinny one dotyczyć w szczególności: nowo wykrytych obiektów /celów/, które należy zniszczyć /obezwładnić/ uderzeniami lotnictwa i ogniem artylerii; możliwości organizowania przez przeciwnika obrony na kolejnych rubieżach i wykorzystania przez niego posiadanych odwodów; słabych miejsc w ugrupowaniu przeciwnika; kierunków, rubieży, czasu i sposobu wprowadzenia do walki drugiego rzutu /odwodu/; możliwości zabezpieczenia wejścia do walki drugiego rzutu /odwodu/, zwłaszcza w zakresie porażenia ogniowego przeciwnika, obrony przeciwlotniczej; sposobu działania oddziałów /pododdziałów/ pierwszego rzutu na rzecz wprowadzenia do walki drugiego rzutu /odwodu/ dodatkowymi siłami i środkami; sposobu współdziałania między drugim rzutem /odwodem/ a lotnictwem, artylerią i oddziałami /pododdziałami/ pierwszego rzutu.

Po podjęciu przez dowódcę związku taktycznego /oddziału/ decyzji o wprowadzeniu do walki drugiego rzutu /odwodu/ sztab bezwzględnie przekazuje wynikające z niej zadania wykonawcom. Powinien on również udokładnić współdziałanie i zabezpieczenie wejścia do walki drugiego rzutu /odwodu/ z oddziałami /pododdziałami/ pierwszego rzutu oraz szefami: artylerii, obrony przeciwlotniczej, saperów, dowódcy grupy dowodzenia lotnictwa i niezbędne dane przekazać wykonawcom. Prócz tego sztab zapewnia terminowe zwolnienie dróg dla drugiego rzutu /odwodu/, organizuje regulację ruchu oraz dołączenie do niego wydzielonych sił i środków wzmocnienia. Ponadto sztab opracowuje i przekazuje do sztabu przełożonego meldunek dotyczący zaistniałej sytuacji i powziętej przez dowódcę decyzji. O powyższym informuje sąsiadów.

Odparcie kontrataku odwodów przeciwnika.

W celu odparcia kontrataku odwodów przeciwnika sztab związku taktycznego /oddziału/ wspólnie z innymi organami dowodzenia na podstawie oceny sytuacji i przewidywań jej rozwoju, w tym oceny możliwości użycia jego odwodów, powinien dostarczyć dowódcy w odpowiednim terminie danych potrzebnych do podjęcia decyzji. Powinien w nich uwzględnić przede wszystkim: prawdopodobny skład odwodów przeciwnika oraz kierunek, rubież, termin i cele wykonania przez nie kontrataku, a także rejony rozmieszczenia jego środków ogniowych, które mogą być użyte podczas kontrataku; obiekty

/cele/, które należy zniszczyć i obezwładnić w ramach porażenia ogniowego; siły i środki ogniowe przeciwnika na innych kierunkach natarcia oraz możliwy sposób ich działania; siły i środki, jakich należy użyć do bezpośredniego odparcia kontrataku z miejsca i z konkretnej rubieży oraz siły i środki, jakich należy użyć do uderzenia na skrzydła i tyły kontratakujących odwodów przeciwnika; siły i środki, jakimi można i należy rozwijać natarcie na kierunku głównego uderzenia.

Ponadto sztab w ścisłej współpracy z szefami rodzajów wojsk i dowódcą grupy dowodzenia lotnictwem /tylko w związku taktycznym/, powinien dostarczyć dowódcy danych dotyczących: możliwości porażenia ogniowego kontratakujących odwodów przeciwnika; możliwości i sposobów zabezpieczenia wojsk odpierających kontratak odwodów przeciwnika oraz oddziałów /pododdziałów/ rozwijających natarcie na głównym kierunku uderzenia, zwłaszcza pod względem obrony przeciwlotniczej i inżynieryjnym; sposobów współdziałania zgrupowania odpierającego kontratak odwodów przeciwnika z lotnictwem, odwodem przeciwpancernym, oddziałem zaporowym i sąsiadami; organizacji dowodzenia.

Po powzięciu przez dowódcę związku taktycznego /oddziału/ decyzji o odparciu kontrataku odwodów przeciwnika sztab przekazuje zadania bojowe wykonawcom zazwyczaj w formie, krótkich zarządzeń bojowych. Oprócz tego sztab wspólnie z szefami rodzajów wojsk udokładnia zagadnienia współdziałania i zabezpieczenia na korzyść zgrupowania odpierającego kontratak i przekazuje wykonawcom niezbędne wytyczne. Ponadto informuje sąsiadów o decyzji dowódcy oraz opracowuje i przesyła meldunek do przełożonego. Jednocześnie sztab zapewnia terminowe wyjście wojsk pierwszego rzutu na rubież odparcia kontrataku odwodów przeciwnika oraz terminowe wykonanie manewru dodatkowymi siłami i środkami, głównie odwodami specjalnymi na zagrożony kierunek, a także organizuje system dowodzenia zgodnie z decyzją dowódcy.

1.2.2 Działanie sztabu podczas prowadzenia natarcia z położenia w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem

Natarcie z położenia w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem odbywać się będzie z położenia obronnego oraz wówczas, gdy natarcie z marszu nie miało powodzenia, lub po podejściu wojsk z głębi i zluzowaniu wojsk prowadzących działania na tym kierunku.

Na sposób pracy dowódcy i sztabu związku taktycznego /oddziału/ w zakresie przygotowania i prowadzenia natarcia będą miały wpływ następujące czynniki między innymi: konieczność jednoczesnego przygotowania i dowodzenia oddziałami /pododdziałami/ prowadzącymi walkę; posiadanie stosunkowo dużej ilości aktualnej informacji o przeciwniku i terenie; możliwość organizowania natarcia bezpośrednio w terenie; tworzenie ugrupowania bojowego do natarcia z zasady pod bezpośrednim oddziaływaniem przeciwnika; posiadanie dobrze rozbudowanego systemu dowodzenia.

Szef sztabu powinien tak zorganizować pracę w sztabie, aby można było jednocześnie kierować walką oddziałów /pododdziałów/ i przygotować natarcie.

Po ogłoszeniu przez dowódcę związku taktycznego /oddziału/ zamiaru dotyczącego natarcia, sztab powinien między innymi tak ukierunkować działanie oddziałów /pododdziałów/ aby stworzyć korzystne warunki przejścia do natarcia.

Szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego, /szef rozpoznania sztabu oddziału/ po zapoznaniu się z zadaniem i zamiarem dowódcy dotyczącym natarcia /przebiwuderzenia, kontrataku/ powinien niezwłocznie postawić /skorygować/ zadania organom rozpoznania w celu jak najszybszego zdobycia niezbędnych danych do powzięcia decyzji o natarciu.

Szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ powinien przedstawić dowódcy wnioski dotyczące potrzeby i możliwości dokonania niezbędnego przesunięcia oddziałów /pododdziałów/ w celu stworzenia zamierzonego przez dowódcę ugrupowania bojowego, a także możliwości realizacji przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania rozpoznaniu przeciwnika.

Dowódca związku taktycznego /oddziału/ zazwyczaj będzie prowadził rekonesans. W terenie będzie stawiał zadania bojowe, organizował współdziałanie i zabezpieczenie bojowe.

Jeżeli planuje się dodatkowe zmiany ugrupowania związku taktycznego /oddziału/, to należy przewidywać manewr wojsk tylko w niezbędnym zakresie. Korekty w ugrupowaniu powinno dokonywać się w nocy lub w dzień przy silnej osłonie ogniowej i z zachowaniem zasad maskowania.

Sztab powinien szczegółowo zaplanować przemieszczenie wojsk, precyzując sposób ich działania w przypadku uderzenia przeciwnika w czasie zmiany stanowisk ogniowych przez artylerię lub przemieszczania się oddziałów /pododdziałów/. Szczegółowego ustalenia

wymaga również sposób działania pododdziałów zabezpieczających przejście wojsk do natarcia.

Podczas planowania zabezpieczenia bojowego sztab związku taktycznego /oddziału/, powinien zwrócić uwagę na maskowanie, a głównie przemieszczenie wojsk i skryte przygotowanie natarcia.

1.3 Działanie sztabu podczas organizacji i prowadzenia pościgu

Po rozbiciu pierwszorzutowych oddziałów przeciwnika sztab związku taktycznego /oddziału/ powinien skupić główny wysiłek rozpoznania na ustaleniu momentu jego wycofywania się. Jednocześnie w przypadku stwierdzenia objawów takiego działania przeciwnika melduje się o tym natychmiast dowódcy, umożliwiając mu tym samym podjęcie decyzji o przejściu oddziałów /pododdziałów/ do pościgu²⁹. Meldując te dane powinno się uwzględnić: prawdopodobny kierunek, czas, kolejność i cel wycofania się przeciwnika; możliwości i sposób odcięcia dróg odwrotu siłom przeciwnika, utrudnienia im wycofania się oraz ich rozbicia; sposób wzbronienia przeciwnikowi obsadzenia kolejnej rubieży siłami podchodzącymi z głębi; potrzeby, możliwości i sposób zabezpieczenia otwartych skrzydeł i luk wojsk własnych; potrzeby i możliwości blokowania /rozbijania/ przeciwnika, który pozostaje w lukach i na tyłach związku taktycznego /oddziału/; sposób współdziałania przechodzących do pościgu oddziałów /pododdziałów/ z lotnictwem, śmigłowcami bojowymi i sąsiadami; sposób dowodzenia oddziałami /pododdziałami/ w czasie pościgu. Po powzięciu decyzji przez dowódcę związku taktycznego /oddziału/ o przejściu do pościgu sztab przekazuje zadania poszczególnym oddziałom /pododdziałom/ w formie zarządzeń bojowych lub sygnałów.

W miarę rozwoju pościgu sztab powinien zwracać szczególną uwagę na rozpoznanie skrzydeł i luk, aby nie dopuścić do niespodziewanego uderzenia sił przeciwnika, który pozostał na skrzydłach, w lukach i na tyłach związku taktycznego /oddziału/.

W czasie wycofywania się przeciwnik może niszczyć urządzenia hydrotechniczne i użyć środków do stworzenia zniszczeń, pożarów, zawałów i zatopień. W tym przypadku sztab ocenia powstałą sytuację i przekazuje wojskom sygnały uprzedzenia o zniszczeniach, a także zadania wynikające z decyzji dowódcy.

²⁹ Por. *Slużba sztabów ogólnowojskowych*, Podręcznik, MON 1966, s.123

1.4 Właściwości działania sztabu w natarciu /podczas przeciwwuderzenia, kontrataku/ z forsowaniem przeszkody wodnej

Na właściwości działania sztabu w natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej wpływa ogół warunków w jakich następuje przygotowanie i prowadzenie przez wojska natarcia /przeciwwuderzenia, kontrataku/, wynikających głównie z charakteru przeszkody wodnej i działania przeciwnika. Można do nich zaliczyć: konieczność zapewnienia nieprzerwanego i szybkiego narastania sił i środków na przeciwległym brzegu; ograniczone możliwości masowego wprowadzenia do walki czołgów na przeciwległym brzegu w początkowym okresie forsowania; ograniczony manewr w głębi; utrudnione połączenie z oddziałami /pododdziałami/ logistycznymi oraz skomplikowany dowóz i ewakuację; ograniczone możliwości zabezpieczenia przepraw przed oddziaływaniem przeciwnika.

Ponadto na sposób działania sztabu wpływa specyfika organizacji rozpoznania przed podjęciem przez dowódcę decyzji o forsowaniu przeszkody wodnej. Sztab powinien odpowiednio wcześniej zebrać i opracować dane o przeszkodzie wodnej i przyległym do niej terenie oraz zebrać i opracować informacje o przeciwniku tak na podejściach jak i na przeciwległym brzegu przeszkody wodnej, a ponadto terminowo zaplanować i przygotować siły i środki przeprawowe do zabezpieczenia forsowania.

Forsowanie przesód wodnych z marszu planuje i organizuje się jednocześnie z przygotowaniem natarcia³⁰. Decyzję o forsowaniu przeszkody wodnej z marszu, dowódca związku taktycznego /oddziału/ podejmuje zawczasu, zazwyczaj w okresie przygotowania natarcia i precyzuje ją w miarę podchodzenia wojsk do przeszkody wodnej.

Po analizie zadania dowódca związku taktycznego /oddziału/ może wydać dla sztabu, w których oprócz ogólnie przyjętych zgadnień związanych z natarciem zazwyczaj określa: zakres przygotowania oddziałów /pododdziałów/ i środków przeprawowych do forsowania; organizację rozpoznania przeszkody wodnej; zakres przygotowania niezbędnych danych do powzięcia decyzji o forsowaniu przeszkody wodnej z marszu.

Sztab związku taktycznego /oddziału/ na podstawie wytycznych dowódcy wydaje podległym oddziałom /pododdziałom/ zarządzenie przygotowawcze lub wstępne zarządzenie bojowe, w których oprócz zagadnień związanych z przygotowaniem wojsk do natarcia

³⁰ Por. mjr dypl. T. Murawski, *Natarcie z forsowaniem przeszkód wodnych*, MW nr 7/82, s.5

może podać sposób i termin przygotowania środków przeprawowych i oddziałów /pododdziałów/ do forsowania, a także nakazać przygotowanie oddziału wydzielonego i desantu powietrznego oraz wykonanie innych przedsięwzięć zapewniających sprawne forsowanie przeszkody wodnej z marszu³¹.

Oficerowie sztabu związku taktycznego /oddziału/, oceniając sytuację i przygotowując dane do decyzji dowódcy powinni również uwzględnić specyfikę forsowania, a szczególnie: charakter przeszkody wodnej i przyległego do niej terenu; możliwości i przewidywany charakter działań przeciwnika na podejściach do przeszkody wodnej i na przeciwległym brzegu; możliwości i sposoby rozbicia przeciwnika na podejściach do przeszkody wodnej i szybkiego wyjścia na jej brzeg; możliwości forsowania przeszkody wodnej z marszu i sposób zapewnienia nieprzerwanego i szybkiego przerzucenia sił na jej przeciwległy brzeg; możliwości rozwijania natarcia na przeciwległym brzegu; sposób zabezpieczenia przepraw przed oddziaływaniem przeciwnika.

Oficerowie sztabu w krótkich meldunkach powinni być gotowi do przedstawienia dowódcy:

- szef wydziału rozpoznawczego sztabu związku taktycznego, /szef rozpoznania sztabu oddziału/ - składu zgrupowania przeciwnika i charakteru jego działań na podejściach do przeszkody wodnej; możliwego charakteru działania przeciwnika na przeciwległym brzegu a szczególnie w rejonach istniejących przepraw, brodów i obiektów hydrotechnicznych;
- szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego /oddziału/, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ - możliwości oddziałów /pododdziałów/ pierwszego rzutu w zakresie rozbicia przeciwnika na podejściach do przeszkody wodnej i w toku jej forsowania; siły jakie należy wydzielić do uchwycenia przepraw i obiektów hydrotechnicznych; składu forsujących i przeprawiających się wojsk, ilości sprzętu bojowego, uzbrojenia, środków transportowych i kolejności przeprawy oraz sposobu wykorzystania środków przeprawowych; charakteru przeszkody wodnej i przyległego do niej terenu; dróg podejścia do przeszkody wodnej i najdogodniejszych odcinków forsowania dla oddziałów /pododdziałów/ pierwszorzutowych; rejonów wyjściowych do forsowania i rejonów uszczelniania /hermetyzacji/ czołgów; miejsce załadowania /wyładowania/ pododdziałów na

³¹ Rozwinięcie tego problemu zobacz np. George S. Patton, *Wojna jak ją poznałem*, MON 1989, s.159-184, s.292-327.

środki przeprawowe; podstawowych kalkulacji czasu trwania forsowania i przepraw wojsk oraz sposobu organizacji służby porządkowo - ochronnej.

Szef sztabu związku taktycznego /oddziału/ przedstawiając dowódcy propozycję decyzji dowódcy powinien uwzględnić:

- w zamiarze do natarcia - przeciwnika, jakiego należy rozbić na podejściach do przeszkody wodnej i na jej przeciwległym brzegu oraz kolejność jego rozbicia;

- w proponowanych zdaniach bojowych dla: *oddziału wydzielonego /awangardy/* - wzmocnienie siłami i środkami przeprawowymi, odcinek forsowania, zadanie do wykonania na przeciwległym brzegu oraz istniejące przeprawy i obiekty hydrotechniczne, które należy uchwycić; *oddziałów /pododdziałów/ pierwszego rzutu* - odcinki forsowania i miejsca przepraw, zadania do wykonania na przeciwległym brzegu, wzmocnienie siłami i środkami przeprawowymi, rejony uszczelnienia /hermetyzacji/, kolejność podchodzenia do przeszkody wodnej i wykorzystania przepraw, ponadto miejsca załadowania pododdziałów na przydzielone środki desantowo - przeprawowe; *drugiego rzutu /odwodowi ogólnowojskowemu/* - rejon wyjściowy oraz czas i kolejność podejścia do przeszkody wodnej i przeprawy przez nią; *oddziałów /pododdziałów/ artylerii* - zadania artyleryjskiego przygotowania forsowania przeszkody wodnej przez oddział wydzielony /awangardę/ i oddziały pierwszego rzutu, czas trwania, układ i metody artyleryjskiego przygotowania forsowania, rejony stanowisk ogniowych, kolejność ich zmiany oraz kolejność przeprawy przez przeszkodę wodną; *oddziału /pododdziału/ przeciwlotniczego* - kolejność osłony wojsk w czasie podchodzenia do przeszkody wodnej oraz podczas forsowania i przeprawy; *pododdziału wojsk inżynierskich* - miejsce środków przeprawowych w ugrupowaniu bojowym związku taktycznego /oddziału/ podczas podchodzenia do przeszkody wodnej oraz zadania w zakresie urządzenia i utrzymania przepraw;

- w zakresie współdziałania - sposób wspólnego działania wojsk podczas rozbijania przeciwnika na podejściach do przeszkody wodnej z jednoczesnym opanowaniem przepraw przez desant powietrzny lub oddział wydzielony; sposób forsowania przeszkody wodnej i opanowania przyczółka zapewniającego przeprawę sił głównych związku taktycznego /oddziału/ a także sposób rozwinięcia natarcia na przeciwległym brzegu;

- w zakresie zabezpieczenia forsowania - organizację rozpoznania przeszkody wodnej i przylegającego do niej terenu; sposób obrony przed środkami masowego rażenia i bez-

pośredniego ubezpieczenia wojsk i przepraw; przedsięwzięcia zabezpieczenia inżynieryjnego, maskowania oraz wsparcia logistycznego;

- w zakresie organizacji dowodzenia - sposób organizacji dowodzenia podczas podejścia wojsk do przeszkody wodnej, forsowania i rozwijania natarcia na przeciwległym brzegu.

Wydział operacyjny sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ wspólnie z szefem saperów oblicza czas trwania forsowania i przeprawy wojsk. Kalkulacje te dotyczą poszczególnych oddziałów /pododdziałów/, samodzielnych /organicznych i przydzielonych/ pododdziałów oraz logistyki.

W związku taktycznym pierwszego rzutu uwzględnia się możliwości wszystkich rodzajów przepraw własnych oraz tych organizowanych na jej odcinku przez przełożonego i wykorzystywanych przez nią. Natomiast w związku taktycznym drugiego rzutu - uwzględnia się wydzielone dla niej przeprawy, a także jej własne, jeśli takowe organizuje.

Czas przeprawy wojsk można obliczyć według dwóch wariantów. W pierwszym z nich ustala się potrzebną liczbę środków przeprawowych, mając określony przez dowódcę czas przeprawy wojsk a w drugim - ustala się czas trwania przeprawy wojsk, mając do dyspozycji określoną liczbę środków przeprawowych.

Pierwszy wariant będzie miał zastosowanie z zasady na szczeblu związku taktycznego, gdzie podejmowana jest decyzja odnośnie przydziału środków przeprawowych dla poszczególnych oddziałów /pododdziałów/ w celu zabezpieczenia ich przeprawy w tempie odpowiadającym tempu natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/.

Drugi wariant stosuje się zwykle na szczeblu oddziału, gdzie liczba przydzielonych środków przeprawowych jest z zasady stała.

Obliczenie potrzebnej ilości środków przeprawowych.

Potrzebną ilość środków przeprawowych oblicza się według wzoru:

$$K = \frac{M * R}{T} * 1,2$$

gdzie:

K - liczba środków przeprawowych;

M - liczba obrotów / rejsów/;

R - czas trwania jednego obrotu /rejsu/ środków przeprawowych /w minutach/;

T - czas przeprawy wojsk /w minutach/;

1,2 - współczynnik strat środków przeprawowych.

Liczbę obrotów /rejsów/ środków przeprawowych potrzebnych do przeprawy związku taktycznego /oddziału/, określa się na podstawie ogólnego zestawienia sprzętu bojowego i środków transportowych przeprawianego oddziału /pododdziału/. Zestawienia takie wydział operacyjny sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ powinien mieć przygotowane zawczasu.

Czas trwania jednego obrotu /rejsu/ oblicza się osobno dla każdego rodzaju środków przeprawowych według wzoru:

$$R = \frac{2 S}{D} * K + t$$

gdzie:

R - czas trwania jednego obrotu /rejsu/ środków przeprawowych / w minutach/;

S - szerokość przeszkody wodnej / w metrach/;

T - czas załadowania i wyładowania;

K - współczynnik uwzględniający prędkość rzeki /V/;

D - prędkość poruszania się środka przeprawowego na wodzie / w metrach/minutę/.

Wartość współczynnika "K"

V (w m/sek.)	K
0,5	1,15
1,0	1,3
1,5	1,45
2,0	1,6
2,5	1,75

Czas potrzebny na załadowanie i wyładowanie sprzętu bojowego ze środków transportowych określa się na podstawie doświadczeń. Zwykle czas ten wynosi: dla PTS /PTG/ - 6 minut, dla GSP - 7 - 8 minut, dla promów przewozowych - 10 minut.

Określenie czasu przeprawy wojsk.

Czas przeprawy wojsk na środkach desantowo - przeprawowych i promach przewozowych określa się według wzoru:

$$T = \frac{M \cdot R}{K} \cdot 1,2$$

Czas przeprawy wojsk z użyciem przepraw mostowych określa się według wzoru:

$$T = \frac{60 \cdot L}{V \cdot N}$$

gdzie:

T - czas przeprawy po moście / w minutach/;

L - długość kolumny / w km/;

N - liczba mostów;

V - prędkość ruchu po moście / w km/godz./.

Prędkość ruchu po mostach przyjmuje się: dla mostów na podporach stałych - równą prędkości marszu kolumn po drogach, dla mostów pontonowych z parku PP-64 przedstawia poniższa tabela.

Czas przeprawy czołgów pod wodą oblicza się według wzoru:

$$T = \frac{L + S}{V \cdot N}$$

gdzie:

T - czas przeprawy czołgów pod wodą /w min./;

L - długość kolumny /w metrach/;

S - szerokość przeszkody wodnej / w metrach/;

V - średnia prędkość ruchu czołgów pod wodą /w m/min./;

N - liczba tras /osi/ podwodnych.

Długość kolumny przeprawianych czołgów jest iloczynem liczby czołgów w kolumnie i odległości między nimi. Przyjmuje się zwykle następujące odległości między czołgami: w dzień 50 - 60 m, w nocy 100 - 200 m.

Średnia prędkość ruchu czołgów pod wodą wynosi 5 - 6 km/godz. /80 - 100 m/min/.

Mając obliczony lub ustalony czas trwania jednego obrotu /rejsu/ poszczególnych rodzajów środków przeprawowych oraz skład i kolejność przeprawiania oddziałów /pododdziałów/, określa się czas ich przeprawy lub liczbę środków potrzebnych do dokonania tej czynności w czasie ustalonym przez dowódcę.

Pododdziałów przeprawiających się na własnych środkach przeprawowych /BWP, pływające transportery opancerzone, czołgi pływające i czołgi pod wodą/ nie bierze się pod uwagę podczas kalkulacji forsowania, lecz czas i kolejność ich przeprawy uwzględnia się w grafiku forsowania.

Na podstawie tych obliczeń i innych danych meldowanych przez oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb, dowódca związku taktycznego /oddziału/ jednocześnie z powzięciem decyzji o rozbiciu przeciwnika na podejściach do przeszkody wodnej, podejmuje również decyzję do jej forsowania.

Na podstawie decyzji dowódcy oraz wyników kalkulacji wydział operacyjny sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ wspólnie z szefem saperów i pozostałymi szefami rodzajów wojsk i służb opracowuje grafik forsowania i przeprawy oddziałów /pododdziałów/³². Podaje się w nim zwykle: odcinki forsowania związku taktycznego /oddziału/, kolejność wyjścia oddziałów /pododdziałów/ do przeszkody wodnej, miejsca i rodzaje przepraw, trasy /osie/ przeprawy czołgów i artylerii pod wodą, mosty, które należy uchwycić, pododdziały wyznaczone do urządzenia i utrzymania przepraw, środki przeprawowe i ich podział, termin gotowości przepraw i czas przeprawy wojsk.

³² Rozwinięcie tego zagadnienia zobacz np.: *Służba sztabów ogólnowojskowych*, MON 1966, s.158.

W miarę zbliżania się wojsk do przeszkody wodnej i zbierania danych o jej charakterze oraz wyjaśnienia sytuacji dowódca związku taktycznego /oddziału/ udokładnia decyzję o forsowaniu, a sztab precyzuje: skład przepływających się wojsk, ilość sprzętu bojowego, uzbrojenia i środki transportowe oraz kolejność przeprawy.

Jeżeli sytuacja pozwala, to dowódca związku taktycznego /oddziału/ wysuwa się do przodu /np. w ugrupowaniu oddziału wydzielonego lub awangardy/ i może przeprowadzić rekonesans, sprecyzować decyzję i zadania /oddziałom, pododdziałom/ oraz udokładnić współdziałanie. Robi to przy tym zwykle z takim wyliczeniem, aby artyleria i oddziały /pododdziały/ inżynieryjne oraz piechoty i czołgów mogły otrzymać zadania w czasie umożliwiającym im zorganizowanie forsowania.

Oprócz decyzji dowódcy związku taktycznego /oddziału/ do forsowania wyrażonej na mapie i w legendzie opracowuje się w przypadku forsowania z marszu kilku kolejnych przeszkód wodnych - plan manewru siłami i środkami przeprawowymi.

Opracowana decyzja dowódcy do forsowania oraz grafik forsowania i przeprawy jest podstawą do postawienia zadań bojowych podwładnym, organizacji współdziałania i dowodzenia oraz zaplanowania i zorganizowania służby porządkowo - ochronnej a także do szczegółowego zaplanowania i zorganizowania użycia rodzajów wojsk i zabezpieczenia forsowania.

Zadania bojowe dotyczące forsowania przeszkody wodnej z marszu stawia się oddziałom /pododdziałom/ zwykle w zarządzeniach bojowych.

Współdziałanie. Na podstawie decyzji dowódcy do forsowania i wytycznych sztab związku taktycznego /oddziału/ uzgadnia działanie wojsk zazwyczaj według następujących zadań:

- rozbicie przeciwnika na podejściach do przeszkody wodnej z jednoczesnym opanowaniem przepraw przez desant powietrzny i oddział wydzielony lub awangardy oddziałów pierwszego rzutu;
- forsowanie przeszkody wodnej i opanowanie przyczółka zapewniającego przeprawę sił głównych związku taktycznego /oddziału/;
- rozwinięcie natarcia /przeciwuderzenia, kontrataku/ na przeciwległym brzegu w celu wykonania kolejnych zadań.

Sztab związku taktycznego /oddziału/, uzgadniając działanie wojsk w poszczególnych zadaniach w natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej, powinien uzgodnić cele /obiekty/,

na które należy wykonać uderzenie ogniowe zarówno siłami przełożonego jak i sąsiadów, a także uderzenia lotnictwa w celu rozbicia przeciwnika na obu brzegach przeszkody wodnej. Uzgadnia on również działanie oddziału wydzielonego, awangard, desantu powietrznego i sił głównych związku taktycznego /oddziału/, rodzajów wojsk i lotnictwa oraz sąsiadów w celu rozbicia przeciwnika podczas podchodzenia do przeszkody wodnej, w czasie forsowania i rozwijania natarcia na przeciwległym brzegu. Ponadto sztab związku taktycznego /oddziału/ uzgadnia i określa: sposób uchwycenia przepraw i dogodnych do forsowania odcinków przeszkody wodnej; kolejność wyjścia do przeszkody wodnej środków przeprawowych, artylerii, oddziałów /pododdziałów/ sił głównych, sił i środków obrony przeciwlotniczej; miejsca i czas urządzania przepraw; kolejność i sposób maskowania przepraw oraz kolejność pokonywania przeszkody wodnej przez oddziały /pododdziały/, artylerię, i środki obrony przeciwlotniczej.

W ramach uzgadniania działań desantu powietrznego z innymi siłami i środkami sztab powinien udokładować i ustalić: zadania wykonywane przez lotnictwo, artylerię w celu zabezpieczenia przelotu, wysadzenia i wsparcia działań desantu i nacierających oddziałów /pododdziałów/, sposób połączenia się ich z desantem i wykorzystania uchwycionych przez desant przepraw; działanie desantu po połączeniu się z wojskami nacierającymi; sygnały i sposoby wzajemnego rozpoznawania się, wskazywania celów, informowania i utrzymania łączności.

Istotnym czynnikiem zapewniającym powodzenie w forsowaniu przeszkody wodnej jest uzgodnienie sposobu działań pododdziałów wojsk inżynieryjnych z przeprawiającymi się wojskami. W tym względzie sztab powinien uzgodnić i ustalić: miejsce pododdziałów inżynieryjnych w ugrupowaniu bojowym oraz sposób ich wyjścia do przeszkody wodnej; sposób osłony tych pododdziałów w czasie urządzania przepraw; współdziałanie pododdziałów wojsk inżynieryjnych z przeprawiającymi się wojskami, organizację służby porządkowo - ochronnej oraz sygnały współdziałania w czasie forsowania.

Organizacja dowodzenia.

Dowodzenie związkiem taktycznym /oddziałem/ w czasie forsowania z marszu przeszkody wodnej organizuje sztab zgodnie z decyzją dowódcy i jego wytycznymi oraz zarządzeniem sztabu przełożonego.

Główne stanowisko dowodzenia rozmieszcza się w odległości od przeszkody wodnej zapewniającej bezpieczeństwo w wypadku wykonania przez przeciwnika uderzeń na przeprawiające się wojska lub na przeprawy.

Zapasowe stanowisko dowodzenia związku taktycznego rozmieszcza się w takim rejonie, z którego możliwe jest przejęcie dowodzenia wojskami.

Wysunięty punkt dowodzenia rozmieszcza się w rejonie zapewniającym dowódcy bezpośrednie obserwowanie przebiegu forsowania i przeprawy sił głównych.

Główne stanowisko dowodzenia oddziału i zapasowe stanowisko dowodzenia związku taktycznego /oddziału/ przeprawia się na przeciwległy brzeg z zasady za pododdziałami pierwszego rzutu, a główne stanowisko dowodzenia związku taktycznego - za siłami głównymi.

Organizacja służby porządkowo-ochronnej

Służbę porządkowo-ochronną organizuje się:

- w związku taktycznym /oddziale/ od rejonów wyjściowych drugiego rzutu związku taktycznego /oddziału/ do planowanych miejsc przepraw;
- w pułku pierwszego rzutu - na drogach marszu pododdziałów do przepraw.

W skład służby porządkowo ochronnej wchodzi: komendanci odcinków forsowania, komendanci dróg, komendanci przepraw i ich pomocnicy, posterunki kontroli przepuszczania wojsk na przeprawę, posterunki porządkowo - ochronne i posterunki regulacji ruchu.

Do organizowania i pełnienia służby porządkowo - ochronnej wykorzystuje się: na drogach marszu - oddziały zabezpieczenia ruchu oraz pododdziały ochrony i regulacji ruchu, a na przeprawach - pododdziały wojsk inżynierskich.

Sztab planując służbę porządkowo - ochronną powinien przewidzieć wystawienie posterunków między innymi na drogach podejścia wojsk do przeprawy, w miejscach załadunku wojsk na środki desantowo - przeprawowe i na promy, na linii wyjściowej do forsowania i na punktach kontroli uszczelniania czołgów.

Rozmieszczenie posterunków, środków łączności, wskaźników na drogach oraz wykonywanie innych przedsięwzięć nie powinno demaskować kierunku ruchu wojsk, odcinków forsowania i zamiaru przyszłych działań.

Wyniki planowania służby porządkowo - ochronnej sztab związku taktycznego /oddziału/ przedstawia na planie wykonanym zwykle na mapie wraz z legendą.

W części graficznej planu organizacji służby porządkowo - ochronnej przedstawia się: granice odcinków forsownia, rejony uszczelniania /hermetyzacji/ czołgów, miejsca załadowania ludzi i sprzętu bojowego na środki przeprawowe, rejony wyjściowe drugich rzutów, zasadnicze drogi i drogi na przełaj; miejsca rozmieszczenia komendantów przepraw i ich pomocników, posterunków kontrolnych przepuszczania wojsk, posterunków porządkowo - ochronnych i posterunków regulacji ruchu oraz innych organów służby porządkowo - ochronnej na odcinku forsowania, drogach i na przeprawach; kolejność rozwijania oraz czas gotowości służby porządkowo ochronnej na brzegu wyjściowym i przeciwnym; organizację łączności oraz sygnały.

W legendzie ujmuje się: cele i zadania służby porządkowo-ochronnej, skład organów służby porządkowo-ochronnej i ich zadania, wyposażenie i terminy pełnienia służby, stopień, nazwisko i imię komendantów odcinków forsowania, komendantów przepraw, dowódców posterunków kontrolnych przepuszczania wojsk, posterunków porządkowo - ochronnych i ich kryptonimy oraz przedsięwzięcia w zakresie kontroli pełnienia służby porządkowo-ochronnej.

Zabezpieczenie forsowania.

Zabezpieczenie forsowania sztab związku taktycznego /oddziału/ planuje i organizuje zgodnie z zasadami zabezpieczenia bojowego z uwzględnieniem cech specyficznych związanych z forsowaniem przeszkody wodnej. Można do nich zaliczyć następujące zadania:

- w rozpoznaniu i walce radioelektronicznej - zdobycie i zebranie informacji o przeszkodzie wodnej i charakterze przyległego do niej terenu. Dane te powinny między innymi umożliwiać ustalenie i dokonanie wyboru najdogodniejszych odcinków forsowania;

- w ubezpieczeniu - bezpośrednie ubezpieczenie przepraw mające na celu zabezpieczenie ich przed niespodziewanym atakiem przeciwnika od strony lądu i wody. Organizuje się je siłami i środkami związku taktycznego.

- w maskowaniu - wykonywanie przedsięwzięć maskowniczych, między innymi budowa mostów pozornych, urządzenie pozornych przepraw mających na celu odwrócenie uwagi przeciwnika od mostów i przepraw rzeczywistych. Na średnich i szerokich przeszkodach wodnych, zgodnie z planem przełożonego i jego możliwościami buduje się na każdy czynny most, 1-2 mosty pozorne. Szeroko również stosuje się zadymianie, którego powierzchnia dla batalionowego odcinka forsownia może wynosić 10-12 km kw. a dla przeprawy mostowej 8 km kw.;

- w zabezpieczeniu inżynieryjnym - realizację przedsięwzięć zapewniających szybkie i skryte podejście wojsk do przeszkody wodnej oraz ich forsowania i przeprawy na szerokim froncie, a także nieprzerwanego natarcia na przeciwnym brzegu;

- w obronie przed środkami masowego rażenia - zapewnienie stałego funkcjonowania przepraw. Osiąga to się między innymi w wyniku wydzielenia rezerwy sił i środków przeprawowych oraz zaplanowanie nimi manewru na przeszkodzie wodnej;

- w zabezpieczeniu topograficznym i hydrometeorologicznym - zbieranie danych o stanie przeszkód wodnych i terenów bagiennych przyległych do nich, ilości opadów i ich wpływie na stan wody oraz o stanie pokrywy lodowej, a także o istnieniu i stanie urządzeń hydrotechnicznych i możliwościach zatopienia terenu w wyniku ich uszkodzenia. Zaopatrzenie organów dowodzenia związku taktycznego i podległych w mapy o dużej skali obejmujące odcinek forsowania oraz zdjęcia lotnicze, fotoszkiece i opisy monograficzne / notatki / przeszkody wodnej oraz w razie potrzeby dokumentację techniczną urządzeń hydrotechnicznych.

Forsowanie przeszkód wodnych po planowym przygotowaniu.

Działanie sztabu związku taktycznego /oddziału/ i zakres przedsięwzięć wykonywanych przez niego podczas organizacji forsowania przeszkody wodnej po planowym przygotowaniu nie różni się z zasady od pracy podczas przygotowania natarcia z położenia w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Występujące właściwości w działaniu sztabu w tych warunkach będą zwykle podobne jak w natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej z marszu.

Organizując natarcie z forsowaniem przeszkody wodnej po planowym przygotowaniu, sztab związku taktycznego /oddziału/ z reguły będzie dysponował dostateczną ilością czasu na wszystkie przedsięwzięcia planistyczno-organizacyjne. Musi on łączyć problematykę przełamania obrony przeciwnika z jednoczesnym pokonywaniem przeszkody wodnej. Tak więc sztab powinien zapewnić nie tylko skoncentrowanie na wybranym kierunku /odcinku/ niezbędnej ilości sił i środków dla uzyskania przewagi nad przeciwnikiem i zadania mu maksymalnych strat w porażeniu ogniowym, ale również skupienie dostatecznej ilości środków przeprawowych dla zapewnienia sprawnego pokonania przeszkody wodnej.

Opracowując plan rekonesansu ujmuje się również zagadnienia dotyczące: ustalenia charakteru przeszkody wodnej i przyległego do niej terenu; sprecyzowania przebiegu

przedniego skraju obrony przeciwnika na przeciwległym brzegu, systemu jego ognia i zapór; określenia odcinków forsowania oraz zadań dla wojsk; ustalenia rejonów wyjściowych do forsowania, dróg marszu do przepraw, miejsc przepraw związku taktycznego /oddziału/ i możliwości skrytego podejścia do nich oraz potrzeb i sposobu rozmieszczenia elementów służby porządkowo-ochronnej.

Podczas planowania szczegółowego sztab powinien dokonać oceny położenia, potrzeb i możliwości oraz skalkulować przegrupowanie i luzowanie wojsk znajdujących się w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem na przeszkodzie wodnej, a także ustalić miejsca załadowania pododdziałów pierwszego rzutu na pływające środki transportowe i samobieżne środki desantowe oraz obliczyć czas ich wyjścia do przeszkody wodnej. Prowadząc kalkulacje czasu wyjścia pododdziałów pierwszego rzutu z miejsc załadowania na pływające środki transportowe i samobieżne środki desantowe, należy brać pod uwagę ustalony czas rozpoczęcia forsowania oraz czas potrzebny na pokonanie odległości od miejsc załadowania do linii brzegowej. Prócz tego sztab związku taktycznego /oddziału/ powinien zapewnić dowódcy możliwości organizacji współdziałania zazwyczaj w terenie, względnie z wykorzystaniem stołu plastycznego.

Podczas forsowania przeszkody wodnej po planowym przygotowaniu sztab wspólnie z szefem saperów powinien dopilnować terminowego zakończenia przemieszczenia i luzowania wojsk oraz przesunięcia pododdziałów inżynieryjnych ze środkami przeprawowymi do rejonów wyjściowych, a pododdziałów desantowo - przeprawowych do miejsc załadowania pododdziałów pierwszego rzutu. Ponadto sztab powinien dopilnować terminowego urządzenia i utrzymania przepraw oraz dróg dojścia do nich.

Po wyjściu na przeciwległy brzeg sztab między innymi kieruje wysiłek rozpoznania na wykrycie podchodzących odwodów przeciwnika i jego środków ogniowych, organizuje odparcie kontrataków, zabezpiecza skrzydła oraz kieruje przeprawą wojsk.

2. DZIAŁANIE SZTABU ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO /ODDZIAŁU/ W ZAKRESIE ODTWARZANIA ZDOLNOŚCI BOJOWEJ WOJSK I LIKWIDACJI SKUTKÓW UDERZEŃ PRZECIWNIKA

Bez względu na rodzaj działań, odtworzenie i utrzymanie zdolności bojowej związku taktycznego /oddziału/ jest jednym z głównych obowiązków dowódcy i sztabu. Zakres realizacji tego zadania uzależniony będzie od skali i charakteru poniesionych strat. W wyniku użycia broni precyzyjnej i innych środków walki, mogą być zniszczone całe oddziały /pododdziały/, elementy ugrupowania bojowego a także stanowiska i punkty dowodzenia. Duże straty poniesione w wyniku uderzeń różnych środków walki przeciwnika wpływają na wzrost rangi i znaczenia odtwarzania zdolności bojowej.

Odtwarzanie zdolności bojowej obejmuje zazwyczaj następujące przedsięwzięcia³³: odtworzenie systemu dowodzenia; określenie stopnia porażenia /zniszczenia/ wojsk i obiektów logistycznych; sprecyzowanie zadań bojowych /oddziałom/ pododdziałom do dalszych działań; wyprowadzenie wojsk z rejonów zniszczeń, pożarów i zatopień; odtworzenie naruszonej struktury organizacyjnej lub formowanie oddziałów zbiorczych; uzupełnienie oddziałów /pododdziałów/ w środki logistyczne; wznowienie działań bojowych.

Sztab związku taktycznego /oddziału/ w pierwszej kolejności powinien przystąpić do odtworzenia systemu dowodzenia i łączności. W zależności od strat szef sztabu związku taktycznego /oddziału/ może zaproponować dowódcy jeden z następujących sposobów odtwarzania systemu dowodzenia związku taktycznego /oddziału/ - poprzez: częściowe uzupełnienie stanu osobowego stanowiska /punktu/ dowodzenia siłami i środkami lub przejęcie dowodzenia przez jedno z ocalałych stanowisk /punktów/ dowodzenia; przejęcie dowodzenia przez sztab jednego z sąsiadów lub przez wyższego przełożonego bez odtwarzania zniszczonego głównego stanowiska dowodzenia i zapasowego stanowiska dowodzenia związku taktycznego oraz wysuniętego punktu dowodzenia; utworzenie nowego stanowiska /punktu/ dowodzenia z pozostałości częściowo obezwładnionych dowództw, które są niezdolne do samodzielnego działania; przekazanie dowodzenia jednemu z podległych dowództw a następnie wzmocnienie go siłami i środkami.

³³ Szerzej na temat odtwarzania zdolności bojowej zobacz np. W. Kulma, *Praca sztabu dywizji w odtwarzaniu zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków uderzeń BMR nieprzyjaciela*, ASG 1989, Rozprawa doktorska, opracowanie niejawne.

Obowiązkiem sztabu związku taktycznego jest odtworzenie dowodzenia w oddziałach, a sztabu oddziału w pododdziałach.

W wypadku przejmowania dowodzenia związkiem taktycznym /oddziałem/ przez sztab oddziału /pododdziału/ w pierwszej kolejności organizuje się łączność z oddziałami /pododdziałami/ pierwszego rzutu związku taktycznego /oddziału/, oddziałami ratunkowo - ewakuacyjnymi oraz pododdziałami logistycznymi.

W celu zapewnienia łączności z przełożonym sztab nadrzędny powinien wzmocnić oddział /pododdział/ przejmujący dowodzenie niezbędnymi siłami i środkami łączności. Ponadto sztab nadrzędny zwykle opracowuje i przekazuje do sztabu oddziału /pododdziału/ następujące informacje: zadania wykonywane przez oddziały /pododdziały/, nad którymi przejmuje dowodzenie; aktualny stan systemu dowodzenia i łączności w podległych oddziałach /pododdziałach/; stan logistycznego zabezpieczenia. Przejęcie dowodzenia potwierdza się w rozkazie nadrzędnego dowódcy. Rozkaz ten powinien zawierać następujące dane: stopień, nazwisko i imię osób, które przejmują dowodzenie i ich funkcje; miejsce i termin zorganizowania dowództwa; wydzielone siły i środki łączności oraz miejsce i czas ich przekazania; sposób powiadamiania wojsk o przejęciu nad nimi dowodzenia.

W wypadku przejęcia dowodzenia przez WPD /ZSD/ wzmocnia się je siłami i środkami stanowiącymi odwód środków łączności.

Po odtworzeniu systemu dowodzenia i łączności sztab przystępuje do określenia stopnia porażenia oddziałów /pododdziałów/ oraz obiektów logistycznych. Informacje dotyczące tego problemu przygotowuje szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego /oddziału/, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ we współpracy z szefami rodzajów wojsk. Na podstawie danych z rozpoznania i meldunków z podległych sztabów, szef wydziału operacyjnego sztabu związku taktycznego, /starszy oficer operacyjny sztabu oddziału/ przygotowuje dla dowódcy dane dotyczące przede wszystkim: strat w ludziach, uzbrojeniu, sprzęcie i w pododdziałach logistycznych; zmian w ugrupowaniu oddziałów /pododdziałów/ oraz zakresu prac związanych z likwidacją skutków uderzeń.

Przedstawione przez sztab związku taktycznego /oddziału/ dane o porażeniu wojsk są między innymi podstawą dla dowódcy do określenia stopnia ich zdolności bojowej.

Złożoność sytuacji i występujące trudności w jej ocenie, w warunkach znacznego porażenia wojsk, wpływają na to, że dowódca związku taktycznego /oddziału/ zazwyczaj będzie podejmował decyzję etapami i sukcesywnie w miarę zbierania /napływania/ i

opracowywania danych. Na podobnych zasadach sztab związku taktycznego /oddziału/ opracowuje i przekazuje zadania bojowe do oddziałów /pododdziałów/ i organizuje ich działanie. Przy precyzowaniu zadań bojowych uwzględnia się również decyzję wcześniej powziętą przez podległych dowódców.

Gdy związek taktyczny /oddział/ częściowo utracił zdolność bojową, a ocalałe siły i środki zabezpieczą wykonanie wcześniej postawionych zadań bojowych, wówczas sztab przygotowując dane powinien uwzględnić możliwość powzięcia przez dowódcę decyzji: w pierwszej kolejności dotyczącej przejścia do aktywnych działań ocalałymi oddziałami /pododdziałami/ a następnie odtwarzania zdolności bojowej oraz likwidacji skutków uderzeń przeciwnika.

Natomiast w wypadku całkowitej utraty zdolności bojowej sztab związku taktycznego /oddziału/, powinien uwzględnić możliwość powzięcia przez dowódcę decyzji; w pierwszej kolejności o odtwarzaniu zdolności bojowej, a następnie o wznowieniu działań ocalałymi i odtworzonymi siłami.

Decyzję dowódcy dotyczącą wznowienia /przejścia do/ działań ocalałymi oddziałami /pododdziałami/ oraz odtwarzania zdolności bojowej i likwidacji skutków uderzeń przeciwnika sztab oddziału /pododdziału/, sztab związku taktycznego /oddziału/ opracowuje zwykle na mapie wraz z tekstowym /tabelarycznym/ planem.

Sztab związku taktycznego /oddziału/ przygotowując dane do powzięcia decyzji przez dowódcę, w zakresie likwidacji skutków uderzeń przeciwnika zwykle uwzględnia przedsięwzięcia dotyczące przede wszystkim: rozpoznania rejonów porażen; prowadzenia prac ratunkowych i zabiegów leczniczo-ewakuacyjnych; gaszenia pożarów; oczyszczania wody; prowadzenia zabiegów izolacyjno-ograniczających.

Problematykę odtwarzania zdolności bojowej wojsk oraz likwidacji skutków uderzeń przedstawia się w planie odtwarzania zdolności bojowej i likwidacji skutków uderzeń przeciwnika, który powinien zawierać:

- cel odtwarzania zdolności bojowej i likwidacji skutków uderzeń przeciwnika;
- elementy ugrupowania bojowego, na które przeciwnik wykonał uderzenia np. środkami masowego rażenia;
- liczbę uderzeń przeciwnika;
- straty w ludziach i sprzęcie;
- stan zdolności bojowej;

- rozpoznanie rejonów porażen;
- odtwarzanie dowodzenia;
- przedsięwzięcia organizacyjne;
- wyprowadzenie wojsk z rejonów porażen;
- przedsięwzięcia ratunkowo-ewakuacyjne;
- uzupełnienie wojsk stanem osobowym i środkami wsparcia logistycznego;
- odpowiedzialnego za realizację przedsięwzięć;
- terminy zakończenia prac.

Niekiedy można jeszcze podać Wojskowe Komendy Uzupełnień zabezpieczające potrzeby odtwarzanych oddziałów /pododdziałów/ w zakresie rezerw osobowych i środków transportu oraz składnice wydzielające sprzęt i środki wsparcia logistycznego. Plan ten pozwala na organizowanie i kierowanie przebiegiem odtwarzania zdolności bojowej i likwidacją skutków uderzeń przeciwnika.

Szczególnie ważnym przedsięwzięciem podczas likwidacji skutków uderzeń przeciwnika są prace ratunkowe. Organizuje je sztab związku taktycznego przy współudziale szefów rodzajów wojsk i służb.

Celem akcji ratunkowej jest udzielenie pomocy poszkodowanym oraz ratowanie sprzętu.

Zasadnicze przedsięwzięcia związane z prowadzeniem prac ratunkowych to:

- poszukiwanie porażonych ludzi, udzielenie im pierwszej pomocy i ewakuacja do najbliższych punktów medycznych;
- ewakuacja uszkodzonej techniki i uzbrojenia.

W każdej jednak sytuacji priorytetowym zadaniem jest ratowanie ludzi a następnie sprzętu.

Prace ratunkowe w rejonie porażenia /obezwładnienia/ podejmują ocalałe siły i środki obezwładnionego oddziału /pododdziału/ bez oczekiwania na pomoc z zewnątrz, w miarę swoich realnych możliwości. Niekiedy wzajemna pomoc najbliższych oddziałów /pododdziałów/ i skuteczna samopomoc może mieć znaczenie decydujące.

Akcję ratunkowo-ewakuacyjną realizują przede wszystkim oddziały ratunkowo - ewakuacyjne związku taktycznego /oddziału/. W ich skład mogą wchodzić 1 - 3 grupy ratunkowo - ewakuacyjne w zależności od struktury związku taktycznego /oddziału/. Pozwala to bowiem na przeprowadzenie akcji ratunkowej jednocześnie 1 -3 rejonach porażen.

Przykładowa struktura organizacyjna takiego oddziału ratunkowo - ewakuacyjnego /ORE/ może przedstawiać się następująco:

1. Dowódca ORE.
2. Dowódca GRE;
 - sekcja rozpoznania rejonu porażenia;
 - sekcja porządkowo-ochronna;
 - sekcja torownia i lokalizacji pożarów;
 - sekcja wyszukiwania i wynoszenia porażonych;
 - sekcja ratownictwa technicznego.

3. TENDENCJE ROZWOJOWE DOWODZENIA

3.1. Założenia ogólne zwalczania systemów dowodzenia

We współczesności ogromnie wzrosło zaciekawienie systemami dowodzenia. Wojna w Zatoce Perskiej wykazała wzrost znaczenia systemów dowodzenia w działaniach wojennych. Jak się okazało w praktyce ich obezwładnienie lub zniszczenie może naruszyć ciągłość dowodzenia. Przykładem tego jest system dowodzenia wojsk irackich, którego naruszenie przyczyniło się w konsekwencji m.in. do zwycięstwa wojsk sprzymierzonych.

W celu całkowitego uniemożliwienia przeciwnikowi dowodzenia podległymi wojskami wskazanym jest obezwładnianie wszystkich części składowych systemów dowodzenia i kierowania środkami walki. Mogą to być: stanowiska dowodzenia, punkty dowodzenia oraz kierowania środkami walki bądź ich elementy np.:systemy telekomunikacyjne; środki zautomatyzowanych systemów dowodzenia i kierowania środkami walki. Ponadto powinny być niszczone wszelkie elementy i urządzenia systemów dowodzenia i kierowania środkami walki, w tym również mobilne jak i rozmieszczone w obiektach polowych i stacjonarnych. Zrealizowanie powyższych zamierzeń, lub tylko zakłócenie pracy systemu dowodzenia lub któregośkolwiek z jego składników, może naruszyć również ciągłość i operatywność dowodzenia. Następstwem tego jest zwykle przegrana bitwa (walka) a niekiedy i wojna. Zwalczanie systemów dowodzenia powinno być wykonywane w sposób kompleksowy przez wszystkie możliwe siły i środki walki. W tym celu mogą być sporządzone indeksy obiektów i urządzeń dowodzenia do obezwładnienia wraz ze wskazaniem sposobu wykonania tych zadań.

Obecnie podejmowane są próby ustalenia pewnych zasad, które obowiązywałyby podczas zwalczania systemu dowodzenia i kierowania środkami walki. Do nich powinno się zaliczyć:

- stałą gotowość wydzielonych sił i środków do natychmiastowego uderzenia;
- wykorzystanie i użycie wszystkich dostępnych sił i środków do niszczenia systemów dowodzenia i kierowania środkami walki;
- selektywne niszczenie systemów dowodzenia i kierowania środkami walki oraz ich części składowych;
- wykorzystywanie czynnika zaskoczenia;

- zsynchronizowanie wszystkich przedsięwzięć zmierzających do zniszczenia i obezwładnienia systemów dowodzenia i kierowania środkami walki oraz wsparcie ich działań;
- centralizacja i decentralizacja przedsięwzięć zapewniających skuteczne zwalczanie systemów dowodzenia i kierowania środkami walki.

O skutecznej walce z ww. systemami można mówić wówczas, jeżeli działania sił i środków wydzielonych do tych zadań będą należycie wsparte. Jest to niezbędne przede wszystkim w zakresie rozpoznania, maskowania, topograficznym, hydrometeorologicznym i logistycznym. Szczególnego znaczenia nabiera wsparcie w zakresie rozpoznania. Pozwala ono na szybkie określenie położenia punktów i stanowisk dowodzenia oraz stanowisk startowych rakiet przeciwlotniczych itp. umożliwiając zniszczenie ich w pierwszej kolejności.

W zwalczaniu systemów dowodzenia i kierowania środkami walki, biorą udział różnego rodzaju siły i środki podlegające różnym szczeblom, a także specjalistycznym organom dowodzenia. Ze względu na to wszystkie przedsięwzięcia z tym związane powinny być zaplanowane i zorganizowane w sposób scentralizowany. Pewnym wyrazem tej centralizacji może być m.in. powołanie do realizacji tych zadań doraźnie, specjalnych organów dowodzenia np. może to być grupa dowodzenia, ośrodek dowodzenia itp. Zajmowałaby się ona organizacją i sprawnym funkcjonowaniem własnego systemu dowodzenia i kierowania środkami walki przeciwnika. Skład takiego organu może być różny i uzależniony od szczebla dowodzenia, przewidywanych zadań oraz sił i środków wydzielonych do ich realizacji.

3.2. Doskonalenie systemów dowodzenia

Tworzenie na przełomie XX i XXI w. nowych sił zbrojnych powoduje potrzebę opracowania odmiennego niż dotychczas sposobu dowodzenia. Znaczący wpływ ma na to wzrost znaczenia dowodzenia na współczesnym polu walki. Można by więc stwierdzić, że staje się ono decydującym czynnikiem przyczyniającym się do osiągnięcia zwycięstwa. Aby jednak osiągnąć sukces koniecznym jest rozwijanie dwóch jego składników: procesów dowodzenia i systemów dowodzenia.

Współcześnie jak nigdy dotąd, jakość dowodzenia wojskami w zasadniczy sposób wpływa na powodzenie walki bitwy czy operacji. Stało się ono nie mniej ważne niż osiągnięcie przewagi w siłach i środkach walki.

Istotny wpływ na dowodzenie, wywierają między innymi założenia rozmaitych doktryn. Przyjęta przez Polskę doktryna obronna niewątpliwie oddziałuje na charakter dowodzenia, zwłaszcza zaś na systemy dowodzenia. Szczególnie wzrasta znaczenie gotowości systemów dowodzenia a przede wszystkim sprawności ich rozwijania. W związku z tym rosną wymagania w stosunku do dowodzenia i kierowania środkami walki, a jednocześnie warunki ich realizacji są coraz trudniejsze.

Systemy dowodzenia stały się obecnie równie decydującym, jak jakość środków walki (rażenia), a stosunek poziomu dowodzenia wojsk własnych i przeciwnika jest nie mniej ważny niż stosunek ich potencjałów bojowych. Historia wojen potwierdza, że od stanu i jakości systemu dowodzenia w dużej mierze zależy rezultat końcowy walki, operacji, a więc osiągnięcia sukcesu. Nieprzypadkowo więc systemy dowodzenia stały się obiektami uderzeń pierwszej kolejności rażenia.

Wypada tu dodać, że zgodnie z założeniami nowej doktryny wojennej systemy dowodzenia ulegają poważnym przeobrażeniom jakościowym. Chodzi bowiem o zachowanie większej współzależności i spójności kierowania wojskami w okresie pokoju i podczas walki zbrojnej, a także o ich dostosowanie do wymagań obrony obszaru kraju. Dlatego też wprowadza się coraz doskonalsze, kolejnej generacji zautomatyzowane systemy dowodzenia wojskami, a także mikrokomputerowe systemy wspomagania dowodzenia, które rozwijają się w dwóch kierunkach:

- automatyzacji systemów i procesów dowodzenia, rozumianej jako metoda dowodzenia, wykorzystująca systemy informatyczne (techniczne środki automatyzacji, w tym mikrokomputery) do zbierania, utrwalania, przechowywania, przetwarzania, reprodukcji, szyfrowania i deszyfrowania oraz przekazywania informacji. Przy czym podstawową zasadą jest kompleksowość i systemowość rozwiązań oraz wzajemne powiązanie i uzupełnianie się poszczególnych ogniw dowodzenia. W wyniku tego zapewnia się większą efektywność na wszystkich szczeblach dowodzenia;

- automatyzację kierowania środkami walki, czyli kierowania ogniem za pomocą przyrządów i urządzeń zapewniających wykrywanie celów (obiektów) powietrznych, naziem-

nych i nawodnych, przygotowanie danych potrzebnych do strzelania, automatyczne wycełowanie środkami walki (rażenia) i odpalenie pocisku.

Większość specjalistów od "systemów kierowania środkami walki" uważa, że perspektywnym rozwiązaniem jest kompleksowa automatyzacja tych systemów. Zakłada ona integrację specjalistycznych dziedzin nowych systemów informatycznych, dzięki zapewnieniu ich współdziałania, wzajemnej wymiany zasobów informacyjnych, programowych i technicznych. Wprowadzane do wojsk środki automatyzacji i systemy mikrokomputerowego wspomagania procesów dowodzenia mają zarówno dodatnie jak i ujemne strony. Strony ujemne są rezultatem zakłóceń i zwalczania fizycznego tych systemów (emitujących energię elektromagnetyczną) przez przeciwnika, wskazują na potrzebę funkcjonowania obok zautomatyzowanych systemów także tradycyjnych systemów dowodzenia wojskami. Wynikają one również z ekonomicznych trudności kraju oraz ukształtowania się obecnie założeń doktrynalnych i operacyjno-strategicznych, dotyczących wynoszenia w przestrzeń (w tym również w przestrzeń kosmiczną) środków walki radioelektronicznej.

Wymaga to realizacji wielu przedsięwzięć, mających na celu zapewnienie sprawności organizacyjnej i funkcjonalnej dowodzenia wojskami przy wykorzystaniu zarówno środków automatyzacji procesów dowodzenia jak i środków tradycyjnych. Te dwa systemy muszą przez pewien czas współistnieć obok siebie przy dominacji pierwszego systemu - automatyzacji i komputeryzacji.

Pierwszym podstawowym elementem systemu dowodzenia są organa dowodzenia. Odgrywają one, zwłaszcza dowódcy, główną rolę w dowodzeniu a rezultaty dowodzenia zależą w dużej mierze od osobowości dowódcy i sprawności działania jego sztabu.

Organa dowodzenia wojsk lądowych były wielokrotnie reorganizowane. Prowadziło to zawsze do wzrostu liczby dowództw, szefostw i sztabów zwiększaniu komórek specjalistycznych. W wyniku tego niektóre komórki organów dowodzenia stały się nadmiernie rozbudowane i ociążałe, inne zaś są zbyt małe i z trudem mogą podołać zadaniom. Niektóre z nich takie jak np. komórki operacyjne są zbyt przeciążone inne natomiast mają pewne rezerwy ludzkie i czasowe.

Dokonywana obecnie restrukturyzacja organów dowodzenia, przede wszystkim szczebla dywizji znacznie zmniejsza dysproporcje i zapewnia im większą operatywność działania. Sprzyja temu zmniejszenie liczby oddziałów w strukturze organizacyjnej dywizji. Umożliwia to utworzenie systemu dowodzenia dostosowanego do wymagań i potrzeb

zarówno obrony obszaru kraju jak i dywizji podczas jej przechodzenia do przeciwdziałania.

Miernikiem wartości organów dowodzenia jest utrzymanie podległych wojsk na wymaganym poziomie gotowości bojowej (w tym też zdolności bojowej), odpowiednie ich przygotowanie do działań bojowych oraz kierowanie nimi w walce i operacji.

Wyposażenie stanowisk dowodzenia, zapasowych stanowisk dowodzenia i wysuniętych punktów dowodzenia zgodnie z potrzebami określonych dowództw (organów dowodzenia) nie umożliwia jeszcze w pełni manewru organom dowodzenia, są one bowiem zbyt obciążane. Istotną słabością, zwłaszcza stanowisk dowodzenia wyższych szczebli jest nadmierna liczba ciężkich pojazdów. Nie pozostaje to bez wpływu na skrytość działania a co za tym idzie na ich żywotność. Użytkowane pojazdy sztabowe, wozy dowodzenia i specjalne tylko w niewielkim stopniu zabezpieczają ludzi przed skutkami uderzeń broni precyzyjnej i innych środków rażenia.

Obecnie uważa się, że powodzenie wojsk w działaniach uzależnione jest nie tylko od potencjału militarnego lecz również od jakości systemów transmisji, zbierania, analizowania, porównywania, gromadzenia i przetwarzania danych oraz zastosowań nowoczesnej elektroniki.

Systematyczny wzrost liczby informacji nie pozostaje bez wpływu na wzrost obciążenia pracą organów dowodzenia. Jest to jeden z przejawów sprzeczności jaka zachodzi między wzrastającą liczbą zadań a na ogół w zbyt powolnym wzrostem możliwości wykonawczych dowództw, sztabów i szefostw, czego nie można jednak utożsamiać z powiększeniem organów dowodzenia, gdyż zmniejszyłoby to operatywność ogniw dowodzenia. Usprawnienia wymaga przede wszystkim aktualny obieg informacji. Polegałoby ono na wykonaniu zespołu czynności organizacyjnych, metodologicznych i technologicznych, przyczyniających się do usprawniania dotychczasowych sposobów zbierania, przesyłania, przetwarzania, przechowywania informacji, głównie przez polepszenie organizacji pracy i zastosowanie elektronicznej techniki obliczeniowej i środków automatyzacji dowodzenia. Są one już wprowadzane do wojsk i dowództw (WOW).

Kolejnym kierunkiem doskonalenia procesu dowodzenia jest ograniczenie ilości wykonywanych dokumentów. Aktualnie zaleca się maksymalne upraszczanie formy i treści dokumentów bojowych. Zmuszają do tego elektroniczna technika obliczeniowa i zautomatyzowane systemy dowodzenia. Zakłada się, że automatyzacja procesów dowodzenia

umożliwi całkowitą formalizację wzorów dokumentów i maksymalnie skróci ich treść.

Przemiany powinny również dotyczyć obsady stanowisk (punktów) dowodzenia oraz ich wyposażenia. Nakierowane przede wszystkim na zmniejszenie składu osobowego i sprzętu technicznego w tym również środków dowodzenia. Ich struktura organizacyjna powinna zezwalać na samodzielną realizację zadań wynikających z procesu dowodzenia wojskami. Za celowe wydaje się, rozśrodkowanie poszczególnych punktów dowodzenia jak i również sił i środków dowodzenia.

Koniecznością jest ograniczenie do minimum stanów osobowych organów dowodzenia oraz sprzętu technicznego i środków dowodzenia. Ponadto należy uwzględnić inżynierską rozbudowę rejonów rozmieszczenia punktów dowodzenia i kierowania środkami walki oraz wykorzystywanie różnego rodzaju zabudowań terenu. Niezbędnym jest posiadanie zapasowych i rezerwowych punktów dowodzenia. Powinny one wzajemnie się zastępować oraz być wyposażone w opancerzone wozy dowódczo-sztabowe i specjalne.

W celu zwiększenia żywotności systemów dowodzenia należałoby widzieć potrzebę rozśrodkowania poszczególnych jego elementów. Dlatego wydaje się za niecelowe tworzenie systemów dowodzenia i kierowania środkami walki w obecnej strukturze. Zamiast stanowisk dowodzenia można by zorganizować kilka punktów dowodzenia i kierowania środkami walki. Każdy z nich zadania dowodzenia mógłby realizować samodzielnie i być gotowym do przejęcia dowodzenia i zapewnienia jego ciągłości w przypadku zniszczenia innego punktu dowodzenia (PD). Powinien on być wyposażony w takie środki łączności, które umożliwiałyby wymianę informacji z podległymi wojskami i innymi punktami dowodzenia.

Przyjęta doktryna obronna nakierowana na obronę obszaru kraju sprzyja w początkowym okresie tworzeniu systemów dowodzenia i kierowania środkami walki w czasie działań bojowych, podczas których można wykorzystywać różne systemy. Mogą to być systemy garnizonowe, które funkcjonują również w okresie pokojowym. Będzie trzeba je uzupełniać na wypadek wojny o systemy kierowania środkami walki. Mogą to być stacjonarne polowe systemy dowodzenia i kierowania środkami walki.

Proponowane systemy dowodzenia i kierowania środkami walki powinny się odznaczać dużą mobilnością, która pozwalałaby im na szybkie przemieszczanie się w tempie podobnym jak robią to wojska oraz należytą realizację zadań dowodzenia na postoju w czasie marszu i w każdych warunkach prowadzenia działań bojowych. Propozycja wariantów or-

ganizowania systemów dowodzenia i kierowania środkami walki zapewnia m.in. dobrą realizację przedsięwzięć procesu dowodzenia przy czym stają się one bardziej odporne na oddziaływanie przeciwnika zwiększając ich trwałość. Wpływa to na zachowanie żywotności tych systemów. Można więc wyciągnąć wniosek, że ograniczenie obsady dowództw, (w tym sztabów) i szefostw i innych organów dowodzenia oraz środków technicznych przez nich wykorzystywanych wpłynie na: zwiększenie ruchliwości i manewrowości SD i PD oraz zmniejszenie ich wykrywalności poprzez ograniczenie cech demaskujących. Czynność ta pozwoli zwiększyć żywotność systemów dowodzenia i kierowania środkami walki.

3.3. Automatyzacja dowodzenia

Nieuniknionym jest proces automatyzacji dowodzenia jako wynik jakościowych i ilościowych zmian na współczesnym polu walki, ale rola dowódcy nie zostaje w ten sposób ograniczona. Rację należałoby przyznać tym, którzy twierdzą, że automatyzacja dowodzenia nie jest w stanie rozwiązać wszystkich złożonych procesów walki zbrojnej. Świat maszyn bez człowieka praktycznie istnieć nie może. Środki zautomatyzowanego systemu dowodzenia są niezbędne ponieważ umożliwiają wygrać wyścig z czasem, rozwiązują problem, olbrzymiego napływu informacji, selekcionują i przetwarzają dane - lecz decyzje podejmuje dowódca.

Automatyzacja dowodzenia nie oznacza przecież, że człowiek zaczyna odgrywać tu drugorzędną rolę w procesie podejmowania decyzji. Można powiedzieć, że wzrasta jego odpowiedzialność. Będzie on bowiem otrzymywał niezbędne zaprogramowane kalkulacje. Wszystko inne zależy od niego samego a za błędy tylko on będzie odpowiedzialny. W takiej sytuacji wzrasta ranga jednoosobowego dowodzenia.

Patrząc na dowodzenie z perspektywy czasu, można pokusić się o stwierdzenie, że jego jakość ulega od pewnego okresu czasu ogromnym przeobrażeniom. Ma na to wpływ postępujący rozwój technologii wytwarzania w różnych dziedzinach nauki i techniki. Powstają coraz to nowsze urządzenia do wspomagania dowodzenia jak np. teletekst, telefaks, wideotekst, fotofon czy też poczta elektroniczna. Następuje również automatyzacja procesu dowodzenia wojskami i kierownia środkami walki. Aby jednak te przemiany były możliwe i w Wojsku Polskim konieczne są na to odpowiednie nakłady finansowe. Obecny i przewidywany stan budżetu Sił Zbrojnych RP pozwala przypuszczać, że zmiany

w dowodzeniu wojskami będą postępować sukcesywnie lecz powoli i mogą one mieć charakter długofalowy.

Przyszłość - to automatyzacja procesu dowodzenia i kierowania środkami walki - we wszystkich rodzajach wojsk i służb. Lecz aby mogło to być zrealizowane w wojskach należy posiadać m.in. niezawodną łączność. Może się ona opierać na zintegrowanym systemie łączności polowej STORCZYK nad, którym prowadzone są obecnie badania. Jest to pewnego rodzaju baza zautomatyzowanych systemów tj. systemów łączności i zautomatyzowanych podsystemów dowodzenia. W skład tego systemu wchodzi m.in. takie elementy jak: urządzenia zwielokrotniające, grupowe urządzenia utajniające, trakt radioliniowy, prototypy aparatów telefonicznych. Należałoby tu wspomnieć również o cyfrowej radiostacji UKF rodziny TUBEROZA, która byłaby wykorzystywana na niższych szczeblach dowodzenia. Docelowo należałoby jednak widzieć również modyfikację w liniach łączących /traktach/. Zamiast kabli powinno się stosować małe lekkie radiolinie mikrofalowe a na duże odległości radiolinie troposferyczne. W łączności wewnątrzwzglądowej należałoby szeroko stosować światłowody.

Nie mniej ważną rolę w systemie łączności odgrywa sprzęt jakim się posługuje i jego walory techniczne. Prawdopodobnie do użytku w przyszłości wejdą radiostacje szczebla taktycznego TUBEROZA 1 i 2, jak i również radiostacja FH ze skaczącą częstotliwością /odgrywa to szczególną rolę dla walki radioelektronicznej/.

Ważne znaczenie w systemie automatyzacji dowodzenia odgrywają satelitarne i telekomunikacyjne połączenia, umożliwiające m.in. dowodzenie wojskami i kierowanie środkami walki. Tu należałoby podkreślić, że większego znaczenia nabiorą tkz. usługi telematyczne. Dotyczą one przekazywania, wymiany lub rozpowszechniania informacji pod postacią nieruchomego obrazu, przedstawiającego tekst alfanumeryczny, znaki graficzne albo pismo, rysunki lub fotografie. Zadania te mogą być realizowane przez teletekst, telefaks, videoteks, fotofon.

Teletekst - pozwala na wymianę informacji wg zasady " z pamięci do pamięci " poprzez sieć telekomunikacyjną przy użyciu elektronicznych, w pełni zautomatyzowanych terminali.

Telefaks - służy do przekazywania korespondencji obejmującej rysunki, wykresy, tablice, druki, rękopisy i maszynopisy.

Videoteks - umożliwia użytkownikom poprzez sieć telekomunikacyjną dostęp do banków danych. Jest to odmiana wizualna, w której następuje przekazywanie wiadomości pod postacią danych w sposób pozwalający na wybór określonej wiadomości przez użytkownika i przedstawienie jej w postaci tekstu lub rysunku na ekranie monitora /lub telewizora/.

Ważną rolę odgrywać będzie w systemie telekomunikacji poczta elektroniczna. Została ona przewidziana, jako wyeliminowanie przesyłania jak dotychczas olbrzymiej ilości papieru z różnymi informacjami. Poczta elektroniczna to przede wszystkim MHS /Message Handling System/ - system obsługi wiadomości. Zasadniczym jej elementem jest skrytka pocztowa. Jest to pamięć do, której jest dostęp przy pomocy określonego numeru abonenta i na hasło. W miejscu tym gromadzi się informacje dla danego abonenta, który może je wydobywać w dowolnym czasie i miejscu.

System telekomunikacji jest częścią składową nowoczesnych systemów dowodzenia. Obejmują one: organa dowodzenia, stanowiska dowodzenia, środki łączności i zautomatyzowanego dowodzenia wojskami w tym komputery z ich oprogramowaniem oraz urządzenia zobrazowania sytuacji.

W terminologii zachodniej do określenia poszczególnych procesów dowodzenia przyjmuje się symbol C3I to znaczy:

- command - dowodzenie;
- control - kierowanie (kontrola);
- communication - łączność;

- intelligence - rozpoznanie /czasami jest tu dołączane jako czwarte/. Symbol C3I stanowi jedność tych procesów. Dążyć się więc powinno do pewnego zespolenia systemów dowodzenia, rozpoznania i łączności. Dlatego też należy sądzić, że własne systemy łączności powinny być zintegrowanymi systemami cyfrowymi. Charakteryzuje się on bowiem dużą niezawodnością, wysoką mobilnością na współczesnym polu walki.

Automatyzacja dowodzenia, która zasadniczo polega na wykorzystaniu wielu coraz to bardziej różnych komputerów, wydaje się nie być rozwiązaniem perspektywnym. Wiąże się to z potrzebami zatrudnienia dodatkowej liczby wykwalifikowanych informatyków stanowiących przeciętnie ok.15% obsady stanowisk dowodzenia. Dlatego też istnieje konieczność skonstruowania nowych inteligentnych urządzeń, którym w jakiś sposób można by przekazać część funkcji wykonywanych dotychczas przez ludzi. Problematyka

ta związana z tworzeniem tego rodzaju urządzeń jest już od pewnego czasu badana nad tkz. sztuczną inteligencją (ang. artificial intelligence), która stanowi gałąź nauki zajmującą się automatyzacją procesów myślowych człowieka. Jednym z obszarów zastosowań sztucznej inteligencji są tkz. systemy eksperckie (ang. Expert Systems). Jest to pewien zbiór powiązanych logicznie i funkcjonalnie programów komputerowych dostarczających wyników zbliżonych do tych, jakie uzyskali by eksperci. Mogą one być wykorzystywane w systemach dowodzenia i kierowania walką.

Problematyką tą zajmuje się wiele ośrodków naukowo - badawczych na świecie. Największe osiągnięcia w tej dziedzinie uzyskują Stany Zjednoczone. Tu należałoby wspomnieć o kilku z nich jak np.: ADEPT - ułatwia taktyczną ocenę sytuacji na polu walki, poprzez taktyczną interpretację informacji rozpoznawczych; AMUID - pomaga dowódcy analizować sytuację na polu walki; ANALYST - wspomaga pracę dowódcy w procesie oceny sytuacji budując w czasie rzeczywistym model rozwijania wojsk na polu walki; SCENARIO - AGENT wspomaga proces projektowania gier wojennych. Istota działania systemu polega na tym, że jest generowany model zachowań uczestników danego konfliktu zbrojnego. Podobnie może to wyglądać w naszych zautomatyzowanych systemach dowodzenia.

Automatyzacja daje wiele korzyści, które wyrażają się m.in. w lepszej niż dotychczas organizacji pracy dowództw, w sprawniejszym obiegu informacji i w znacznie skróconym czasie ich docierania do adresata oraz w lepszym i szybszym opracowaniu dokumentów bojowych. System sformalizowanej dokumentacji bojowej, skracający czas opracowywania różnego typu dokumentów i ich liczbę stanowi ewidentny skutek procesu automatyzacji dowodzenia.

Obserwacje prowadzonych badań nad zautomatyzowanymi systemami dowodzenia pozwalają przypuszczać, że w przyszłości systemy dowodzenia będą oparte na:

- sieci telekomunikacyjnej kraju;
- satelitarnej sieci telekomunikacyjnej;
- operacyjno-taktycznej sieci bazowej;
- taktycznej sieci abonentów ruchomych;
- systemach nawigacji naziemnej;
- systemach rozpoznawczych;
- systemach kierowania środkami walki;
- systemach rozpoznawczo-uderzeniowych.

Zakłada się, że opracowany ZSD (zautomatyzowany system dowodzenia) powinien zapewnić uprzedzenie przeciwnika w:

- zbieraniu informacji;
- identyfikacji i ocenie sytuacji;
- prognozowaniu rozwoju sytuacji;
- w podjęciu decyzji i jej realizacji.

Ponadto wykazać się on powinien dużą odpornością na zakłócenia radioelektroniczne.

Ze względu na manewrowy charakter prowadzonych działań bojowych zautomatyzowane systemy dowodzenia powinny:

- zapewniać rozproszenie stanowisk dowodzenia na znacznym obszarze;
- tworzyć warunki do przejmowania funkcji jednych komórek przez inne;
- zabezpieczać ciągłość dowodzenia przy ograniczeniu stanów osobowych;
- zmniejszyć pracochłonność przy opracowaniu dokumentów bojowych;
- umożliwić integrację systemów uzyskujących informacje z pola walki i zautomatyzowanych systemów kierowania środkami walki.

Na stanowiskach dowodzenia przewiduje się utworzenie sieci komputerowej, sprzężonej ze sobą informacyjnie przy pomocy traktacji światłowodowej. Centralne miejsce zajmować będzie "server" (komputer o dużej pamięci) oraz "węzeł", do którego podłączone zostaną poszczególne stanowiska pracy jak i również "centrala komutacji pakietów". Zakłada się jednak rozbitcie stanowisk dowodzenia na tkz. "moduły" (przeprowadzenie modularyzacji) niewielkie części składowe, których obsada i wyposażenie pozwoliłoby przejąć dowodzenie przez każdą z nich. Funkcjonowanie tych komórek nie jest powiązane z węzłem stanowiska dowodzenia i osobami funkcyjnymi, dlatego jest wówczas możliwe dowodzenie bez kontaktów osobistych. Robi się to w celu zapewnienia ciągłości dowodzenia.

Patrząc w XXI w. można stwierdzić, że aby dogonić świat w sztuce dowodzenia nieuniknionym jest zautomatyzowanie procesów dowodzenia w siłach zbrojnych RP, do takiego stopnia jak to wygląda na dzień dzisiejszy w państwach zachodnich. Począwszy od automatyzacji obiegu informacji od najwyższego szczebla dowodzenia do najniższego poprzez automatyzację procesu planowania i organizowania walki.

Szczególnie ważnym przedsięwzięciem jest zaplanowanie walki. Należy przypuszczać, że ulegnie zmianie zakres czynności planistycznych dostosowany do potrzeb przyszłego pola walki, zmniejszając tym samym ilość opracowywanych dotychczas dokumentów

bojowych najprawdopodobniej o około 50% na wszystkich szczeblach dowodzenia. Wydaje się koniecznością dokonania niezbędnych korekt w zakresie zadań oraz w stopniach szczegółowości ich rozwiązywania przez poszczególne komórki organizacyjne dowództw. Na potrzebę tych zmian wpływa przede wszystkim - ciągłość i operatywność dowodzenia.

Modyfikacji ulegnie prawdopodobnie treść elementów decyzji dowódcy, zamiaru i zadania bojowego przekazywanego do wojsk. Spowodują to zautomatyzowane stanowiska pracy, na których nie będzie możliwości opracowania zamiaru czy też decyzji w takiej formie jak to się robi obecnie (czynności te są pracochłonne). Wykluczyć wręcz się powinno meldowanie zamiaru przełożonym, ponieważ przyczynia się to do opóźnienia postawienia podwładnym zadań.

Zmieni się również treść zadań bojowych, z których w zwięzły sposób podwładny powinien się dowiedzieć "co ma zrobić" lecz jednak bez wskazywania jak to ma wykonać. Taką metodą zabiera się im inicjatywę wkraczając w ich kompetencje, co jest nie do przyjęcia we współczesnych działaniach wojennych. Zarówno w przeszłości jak i obecnie warunkiem powodzenia jest pozostawienie wykonawcom swobody wyboru użycia sił i środków walki do realizacji zadania bojowego.

Koniecznością jest rezygnacja ze zbyt długich rozkazów (operacyjnych, bojowych), zajmujących niejednokrotnie kilkanaście (kilkadziesiąt) stron. W systemach zautomatyzowanych taka sytuacja nie powinna mieć miejsca. Należy więc szukać takich rozwiązań, które by znacznie ograniczyły ich objętość a jednocześnie zawierały wszystko to co jest niezbędne podwładnemu do wykonania zadania. Mogą to być np. rozkazy do jednego wykonawcy.

Niewątpliwym jest, że w obiegu informacji priorytet będą wiodły satelitarne i telekomunikacyjne połączenia z wojskami walczącymi, poszczególnymi systemami uzbrojenia zwłaszcza rażenia ogniowego. Takie rozwiązanie zapewnić powinno ciągły obieg informacji m.in. rozpoznawczych z wojskami lądowymi.

Należy sądzić, że wymianę informacji zapewni w przyszłości zautomatyzowany system łączności. Stanović go będzie m.in. sprzęt łączności o nowoczesnych rozwiązaniach technologicznych (cyfrowe trakty transmisyjne, radiostacje ze zmienną częstotliwością) o dużej przepustowości i skrytości transmisji oraz uodpornieniu na ewentualne zakłócenia radioelektroniczne.

Do dowodzenia wojskami lądowymi należałoby zbudować zautomatyzowany system dowodzenia na wzór amerykańskiego C3I. Pozwoli on na zautomatyzowanie zbierania, gromadzenia i przetwarzania informacji rozpoznawczej i sytuacyjnej, elektroniczne przetwarzanie danych oraz przekazywanie ich w czasie rzeczywistym. Powinien on zapewnić współpracę z zautomatyzowanymi systemami kierowania środkami walki na wszystkich szczeblach dowodzenia.

W kraju prowadzone są obecnie programy badawczo-rozwojowe w zakresie automatyzacji C3I WRiA, OPL, WRE lecz są one pod względem technicznym niespójne. Jest to wynikiem słabej koordynacji pracy zespołów wykonawczych a także brakiem właściwej standaryzacji czy też instytucji głównego projektanta.

Badania nad mikrokomputerowymi systemami dowodzenia (MSWD) nie odbywają się wg przyjętych programów badawczo rozwojowych. Pod względem rozwiązań systemy te odpowiadają zautomatyzowanemu systemowi dowodzenia korpusów, dywizji i brygad wojsk lądowych USA, oznaczony jako ATCCS (ang. Army Tactical Command and Control System). Dzieli się on na pięć podsystemów obsługujących punkty dowodzenia w tzw. obszarach funkcjonalnych pola walki (ang. BFA - Battlefield Functional Area).

Każdy z punktów dowodzenia jest samodzielny pod względem transportu, lokalizacji w terenie, środków łączności i zawartości bazy danych.

Wymienione powyżej podsystemy funkcjonalne są zbudowane w oparciu o lokalną sieć mikrokomputerową, zorganizowaną na traktach światłowodowych, zapewniających odporność na zakłócenia, wilgoć oraz impuls elektromagnetyczny po wybuchach jądrowych.

Podobnie to wyglądać może w dążeniu do zautomatyzowania procesu planowania i organizowania walki, w którym dużego znaczenia nabiera symulacja pola walki, tak szeroko stosowana przez państwa sprzymierzone podczas wojny z Irakiem. Może być ona prowadzona już podczas oceny sytuacji prowadzonej przez dowódcę oraz dalszej fazie podczas podejmowania decyzji. Takie próby są prowadzone obecnie lecz mało jeszcze doskonale ze względu na brak dobrego oprogramowania komputerów.

ZAKOŃCZENIE

W nowych warunkach wojny nie ma już mowy o tym, aby dowódca sam mógł podolać rozwiązywaniu trudnych problemów dowodzenia. Rośnie rola sztabów jako pełnowartościowych organów dowodzenia. Sztaby związku taktycznego /oddziału/ spełniają rolę wiodącą i stają się organizatorami i koordynatorami wysiłku dowództw wszystkich rodzajów wojsk.

Przeprowadzone rozważania wskazują na rangę jaką odgrywa sztab związku taktycznego /oddziału/ w opracowaniu i realizacji wszystkich ważniejszych przedsięwzięć, zapewniających wykonanie zadania bojowego. Są one jednak zbyt "ociężałymi" organami dowodzenia, mającymi rozbudowaną znacznie strukturę organizacyjną. Powoduje to m.in. zmniejszenie ich operatywności w działaniach.

Zautomatyzowanie dowodzenia, wpłynie na potrzebę zmiany struktury organizacyjnej wszystkich organów dowodzenia a w tym też i sztabu związku taktycznego /oddziału/. Przyszłościowe organa, będą miały inną mniej rozdrobnioną strukturę i należy się spodziewać, że zmniejszy się ich liczebność. Komputery i inne techniczne środki dowodzenia zastąpią znaczną część oficerów sztabu, zwiększając tym samym ich sprawność działania. Automatyzacja jest jednak zbyt kosztowna. Dlatego też w chwili obecnej powinno się dążyć do usprawniania działania sztabu np. przez wspomaganie dowodzenia przy pomocy komputerów i innych środków technicznych bardziej dostępnych i tańszych.

BIBLIOGRAFIA

1. Andrzej Stokalski, Rozwój zautomatyzowanych polowych systemów dowodzenia i kierowania środkami walki, MW nr 2/86.
2. Biuletyn informacyjny nr 2 /151/. Sztab Generalny WP, Warszawa 1984.
3. Władysław Mróz, Główne kierunki doskonalenia procesów oraz systemów dowodzenia i pracy sztabowej, stosowanych dotychczas w warunkach garnizonowych i polowych, ZN nr 1/48/87.
4. Sylwester Piotrowski, Zapewnienie żywotności systemu dowodzenia pułku i dywizji w toku walki, ZN nr 1/29/82.
5. Regulamin sztabów (tymczasowy), MON Warszawa 1983.
6. Regulamin walki wojsk lądowych SZRP, cz.I (dywizja, pułk).
7. Zasady dowodzenia i systemy łączności, w tym satelitarnej w siłach zbrojnych NATO, Sztab Generalny WP, Warszawa 1983.
8. Bogdan Tarasiuk, Piotr Karaczewski, Ogólna charakterystyka polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia ZT, ASG WP, Warszawa 1988.
9. Witold Kieźuń, Podstawy organizacji i zarządzania, Książka i Wiedza 1977.
10. Tadeusz Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Ossolineum Wrocław, Warszawa, Kraków 1969.
11. Jan Zieleniewski, Organizacja i zarządzanie, PWN, Warszawa 1969.
12. Stanisław Koziej, Kierunki rozbudowy systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej w latach dziewięćdziesiątych, AON Warszawa 1991.
13. Stefan Mossor, Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, MON Warszawa 1986.
14. Edward Nowak, Decydowanie istota dowodzenia, AON Warszawa 1992.
15. Jan Orzechowski, Dowodzenie i sztaby, t. 2, 3 i 4, MON Warszawa 1975 -1986.
16. Polski czyn zbrojny w II wojnie Światowej. Wojna obronna Polski w 1939, MON Warszawa 1991.
17. Sylwester Sadowski, Organizacja współdziałania w operacji zaczepnej armii. Rozprawa doktorska, ASG WP Warszawa 1990.
18. Sylwester Piotrowski, Zagrożenie systemów dowodzenia i kierowania środkami walki w działaniach bojowych na obszarze kraju, AON Warszawa 1991.

19. Franciszek Skibiński, O sztuce wojennej na północno-zachodnim teatrze działań wojennych, MON Warszawa 1977.
20. Wrzesień 1939, MON Warszawa 1989.
21. Władysław Steblik, Armia "KRAKÓW" 1939, MON Warszawa 1989.
22. Jan Wróblewski, Armia "ŁÓDŹ" 1939, MON Warszawa 1975.
23. Wrzesień 1939 w relacjach i wspomnieniach, MON Warszawa 1989.

Załącznik 1

Wstępne zarządzenie bojowe
pułku do natarcia

KLAUZULA TAJNOŚCI

Egz. pojedynczy

DOWÓDCA

**WSTĘPNE ZARZĄDZENIE BOJOWE ... pz nr SD - ... (miejsce),
... (data, godzina). Mapa ... (skala), wydanie ... (rok).**

1. W pasie natarcia pułku bronią się (przechodzą do obrony) na rubieży ... pododdziały
... , mając w pierwszym rzucie ... , w odwodzie

Dotychczas wykryto:

- odwód ... w rejonie ... ;
- ... da na SO w rejonie ... ;
- SD ... w rejonie ... ;
- itp.

2. ... batalion ... z ... nacierać w kierunku

Zadanie bliższe: rozbić ... , opanować

Zadanie następne: rozbić ... , opanować

3. Na prawo ... batalion ... w zadaniu bliższym rozbija ... i opanowuje rubież ... , w
zadaniu następnym rozbija ... , i opanowuje rubież

Linia rozgraniczenia

Na lewo ... batalion ... w zadaniu bliższym rozbija ... i opanowuje rubież W zadaniu
następnym rozbija ... i opanowuje rubież

4. Czas gotowości do natarcia ... (godzina, data).

5. Rozkaz bojowy będzie wydany o ... na SD pułku.

SZEF SZTABU ... pz

m.p.

DOWÓDCA ... pz

...(stopień, imię i nazwisko)

...(stopień, imię i nazwisko)

Wykonano w 1 egz. - a/a

Wyk. ...

Załącznik 2

Zarządzenie bojowe
pułku do natarcia

KLAUZULA TAJNOŚCI

Egz. pojedynczy

DOWÓDCA ...

ZARZĄDZENIE BOJOWE ... pz nr SD - ... (miejsce), ... (data,godzina).

Mapa ... (skala), wydanie ... (rok).

1. W pasie natarcia pułku bronią się (przechodzą do obrony) na rubieży ... pododdziały ... , mając w pierwszym rzucie ... , w odwodzie

Prawdopodobnie odwód ... wykona kontratak w kierunku W wypadku niewykonania kontrataku, odwód ... przejdzie prawdopodobnie do obrony rubieży

Wykryto:

- ... da na SO w rejonie ... ;
- kompanijne punkty oporu w rejonach ... ;
- odwody ... w rejonie ... ;
- SD ... w rejonie ... ;
- itp.

2. ... batalion ... z ... nacierać w kierunku

Zadanie bliższe: rozbić ... i opanować rubież

Zadanie następne: rozbić ... i opanować

Kierunek dalszego natarcia:

Wspiera

Linia rozgraniczenia:

3. W pasie natarcia batalionu ... da (ba) i ... w czasie od ... do ... wykonują nawałę ogniową na ... w rejonie

Na prawo ... pz naciera w kierunku ... i w zadaniu bliższym opanowuje rubież W zadaniu następnym rozbija ... i opanowuje rubież

Linia rozgraniczenia

Na lewo ... pz naciera w kierunku ... i w zadaniu bliższym opanowuje rubież W zadaniu następnym rozbija ... i opanowuje rubież

Linia rozgraniczenia

4. Czas gotowości do natarcia

SZEF SZTABU ... pz
...(stopień, imię i nazwisko)

m.p.

DOWÓDCA ... pz
...(stopień, imię i nazwisko)

Wykonano w 1 egz. - a/a

Wyk. ...

